

HØGSKOLEN I LILLEHAMMER
v/ Avdeling for helse- og sosialfaglig arbeid med barn og unge
MASTEROPPGAVE I HELSE- OG SOSIALFAGLIG ARBEID MED
BARN OG UNGE

Høst 2007

Anerkjennende tilnærming i foreldresamarbeid.

- *Hva innebærer en anerkjennende tilnærming?*
- *På hvilken måte kan anerkjennende tilnærming styrke foreldrerollen?*
- *Hva hindrer en anerkjennende relasjon i å utvikle seg?*

”Det ligger en identitetsskapende handling i anerkjennelse, ved at du gjennom anerkjennelse blir et menneske for meg ...” (Andresen, 2000)

Anita Medby

Innholdsregister

Sammendrag	s. 4
Innledende refleksjoner	s. 6
Innledning	s.7
Begrepsavklaringer, definisjoner og avgrensning	s. 10
Oppbygging av oppgaven	s. 11
1.0 Hvorfor er det viktig å styrke foreldre i foreldrerollen?	s. 13
1.1 Foreldrenes betydning	s. 13
2.0 Kilder til foreldrekompetanse	s. 14
2.1 Samspillets betydning	s. 14
2.2 Sosialkonstruksjonistisk forståelse	s. 16
3.0 Hva blir styrende for et foreldresamarbeid?	s. 17
3.1 Hjelperens utgangspunkt - Livsverden eller systemverden?	s. 18
3.2 Kommunikasjonsteori ved Bateson	s. 19
3.3 Hva sier tidligere forskning på området?	s. 20
4.0 Hva er anerkjennende tilnærming?	s. 21
4.1 Anerkjennelse i relasjonen	s. 21
4.2 Intersubjektivitet i relasjonen	s. 23
4.3 Relasjonsmodellen versus ekspertmodellen	s. 25
5.0 Anerkjennende tilnærming i foreldresamarbeidet	s. 26
5.1 På hvilken måte kan anerkjennende tilnærming bidra til å styrke foreldrerollen?	s. 26
5.2 Endring av indre skjema	s. 28
6.0 Hva vanskeliggjør å oppnå en anerkjennende relasjon?	s. 29
6.1 Anerkjennelsens dilemma	s. 29

6.2 Manglende selvavgrensning og selvrefleksjon	s. 31
7.0 Oppsummering av teoridelen	s. 34
8.0 Metodedelen	s. 36
8.1 Presentasjon av informantene	s. 36
8.2 Home-Start familiekontakten	s. 35
8.2 Familieveiledning i kommunal regi	s. 37
9.0 Metodiske avklaringer	s. 37
9.1 Valg av metode	s. 38
9.2 Utvalg til forskningen	s. 39
9.3 Utarbeidelsen av intervjuguiden	s. 40
9.4 Gjennomføring av intervjuene	s. 41
9.5 Transkriberte intervju	s. 42
10.0 Etiske betrakninger	s. 42
10.1 Anstendighet	s. 43
10.2 Vitenskaplighet	s. 44
10.3 Reliabelhet	s. 44
10.4 Validitet	s. 45
10.5 Generaliserbarhet	s. 46
11.0 Oppsummering	s. 47
12.0 Innledning til drøftingsdelen	s. 48
13.0 Hva opplevde foreldrene som det viktigste i samarbeidet?	s. 49
14.0 Hva var foreldrenes opplevelse av å motta hjelp?	s. 50
14.1 Hjelp med utgangspunkt i livsverden eller system verden?	s. 50
14.2 Hjelp med utgangspunkt i relasjonsmodellen eller ekspertmodellen?	s. 54

15.0 Hva opplevde foreldrene som det viktigste i relasjonen?	s. 56
16.0 Hvordan var opplevelsen av gjensidighet og likeverd i relasjonen?	s. 58
17.0 Ny livssituasjoner og forholdet til ens identitet	s. 61
18.0 Hvilken betydning har anerkjennende tilnærming for foreldrerollen?	s. 63
18.1 Med utgangspunkt i Daniel Sterns utviklingsmodell	s. 63
18.2 Med utgangspunkt i egen selvforståelse	s. 65
18.3 Med utgangspunkt i økt mestringsopplevelse	s. 68
19.0 Hvilke utfordringer finnes i forhold til å oppnå en anerkjennende relasjon?	s. 70
19.1 Evne til å oppnå intersubjektivitet	s. 70
19.2 Partenes behov for å bli sett og verdsatt	s.73
19.3 Evne til selvavgrensning og selvrefleksivitet	s. 76
20.0 Konklusjon	s. 77
21.0 Avslutning	s. 78
Litteraturliste	s. 80

Sammendrag

I oppgaven har jeg forsøkt å gi et svar på hva som bidrar til å styrke foreldre i foreldrerollen. Hva bidrar til at det virkelig hjelper den enkelte? Jeg har selv erfaring med å jobbe med foreldre og er selv en forelder. Denne erfaringen og teori på feltet har gitt meg mange tanker, og vekket min interesse for å skrive om dette tema. Oppgaven viser hvor komplekst det er å yte hjelp til det beste for barnet, det er mange faktorer som påvirker det å "falle utenfor" i samfunnet. På mange måter er det så "lite" hjelpere kan bidra med, med tanke på den betydningen og påvirkningen foreldrene har på sitt barn. Foreldre som har sin egen barndom som preger de i sitt samspill

Med tanke på at mange av disse kommer i kontakt med et system, som beskrives som "systemverden" i oppgaven, kan det synes på mange måter "urovekkende". Dette fordi det synes ikke helt å være forenelig med teorier som har fokus på mennesket "friskhetfaktorer", altså hva som fremmer ressurser og mestring. Gjennom dette studiet har jeg blitt nærmere kjent med begrepet anerkjennende tilnærming, som ble mitt utgangspunkt for min oppgave. Denne måten å møte foreldre på er noe jeg vil redegjøre for og som jeg har tro på er en god metode for å styrke foreldrerollen. Relasjoner blir nøkkelordet og har utgangspunkt i en dialektisk relasjonsforståelse, som betyr at vi er avhengig av den andre for å utvikle et selv. Dette vil jeg gå nærmere inn på i oppgaven. Jeg ser det slik at det er menneskets behov for relasjoner og anerkjennelse fra andre blir metoden i å snu en negativ utvikling, som består av å ta "feil" valg og ende opp med å tilhøre en marginalisert gruppe.

I oppgaven vil jeg redegjøre for viktigheten av foreldresamarbeid, hva en god relasjon bør inneholde og hvordan det kan styrke foreldrerollen. I min teoridel benytter jeg i hovedsak teoretikere som Daniel Stern, Aaron Antonovsky, Bateson og Lars Dencik/Per Schultz Jørgensen. Videre med støtte fra blant andre Laila Granli Aamodt, Ragnhild Andersen og Anne-Lise Løvli Shibbye. Disse mener jeg belyser min problemstilling på en god måte.

I oppgaven benytter jeg informanter som mottar hjelp fra ulike hold. Det er en gruppe fra en frivillig organisasjon, en gruppe som mottar generell familieveiledning og en gruppe som mottar veiledning med mer fokus på metoder i oppdragelsen. De to sist nevnte i kommunal regi.

I hovedtrekk viser undersøkelsen at;

- 3 sier at det viktigste er at hjelperen må framstå som et menneske
- 4 sier at de verdsetter at de blir sett av hjelperen
- 5 sier at kjemien må være der
- 5 sier at det er viktig at hjelperen har tid
- 2 sier at de har fått utvidet nettverket
- 3 sier de har blitt gladere
- 1 sier at hjelpen foregikk på egne premisser
- 2 sier de ikke føler seg så alene mer
- 1 sier at hjelperen var for ”stolt” til å ta imot informasjon
- 2 sier at store møter gjorde de at følte seg ”små og ubetyderlig”
- 1 sier at hjelpen var avhengig av at hun hadde en god dag og ”kunne slå ibordet”

Målet med foreldresamarbeid må være at foreldre i størst mulig grad ser seg selv som et handlende subjekt med påvirkning og evne til å velge det ”rette.” At de får styrket sine ressurser og hva de mestrer, istedenfor å fokusere på problemområdet. Målet må være at deres følelse av å være marginalisert og ”ikke mestrende” blir mindre. Da blir spørsmålet for oss hjelpere. Hvordan kan vi møte foreldrene på en slik måte at det målet nås? Og hvordan kan det styrke dem i foreldrerollen?

Innledende refleksjoner

Ut ifra egen arbeidserfaring, synes behovet for å lære å ”kommunisere bedre” alltid å være tilstede hos de som jobber med sosialfaglig endringsarbeid. Men jeg tenker at hjelpere vier for lite oppmerksomhet til seg selv og hva de selv har med seg i møte med sine klienter.

Kommunikasjon er et samspillet som skapes i møtet mellom partene, der partene har hver sin historie og sin før-forståelse som preger møtet. Hjelpere har også ”bagasje”, selv om de er profesjonelle, og dette påvirker deres handlinger og følelser og hvordan de er i sin relasjon med klientene. Lene Lind (1994) sier at de som arbeider med mennesker har sine håp,

forventninger og følelser i dette arbeidet, med utgangspunkt i personlige behov og kanskje ønsker om å få aksept, ros og kjærighet fra andre. Hvordan kan det påvirke samtalen og i hvilken grad kan det hindre utvikling i relasjonen? Ens historie ”setter på de briller” og deres arbeid får et fokus preget av det. Jeg mener hjelpere må ha en bevissthet på hvordan dette påvirker arbeidet og dette vil jeg gå mer inn på senere i oppgaven. Samtidig som dette krever at en har en viss ”distanse” for å klare å skille på ens eget og klientens behov, mener Lene Lind at godt sosialfaglig arbeid krever en involvering følelsesmessig fra hjelperens side. Hun mener det ofte kan være et ”gap” mellom den intellektuelle forståelsen av faglitteraturen og de menneskene man jobber med som krever at en faktisk involverer seg følelsesmessig. ”En følelse kan ikke læres ad intellektuell vei, den må erfares” (Lene Lind, 1994:11). Dette støtter opp under Daniel Sterns uttalelse (Johnsen, Sundet, Torsteinsson, 2000) om at felles forståelse mellom mennesker bare vil kunne skje hvis man møtes som mennesker og ikke som roller. Det er dette møtet mellom klient og hjelper jeg ønsker å se nærmere på, altså selve relasjonen som skapes. På hvilken måte kan ens ”bagasje” forhindre samarbeidet? Hva handler det egentlig om når det ”stanger” i samarbeid mellom foreldre og hjelper? Hvordan skal en hjelper klare ”kunsten” å være involvert, men samtidig skille mellom seg selv og klienten?

Innledning

Om barn klarer seg godt eller ikke videre i livet er avhengig av mange faktorer. Hva som menes å være en ”utsatt gruppe” forandrer seg også med tiden. Studier av blant andre Long og Vaillant (1984, i Gjærum, Grøholt og Sommerchild 1999) viser at utsatt er det barn som ikke har en nær fortrolig i sitt miljø. Dette understøtter fokuset på foreldrerollen fra sentralt hold (Stortingsmelding nr. 40, 6.3.3, [www. regjeringen.no](http://www.regjeringen.no)). Der framheves det at å styrke foreldrenes ressursser er det beste forebyggende tiltaket for arbeid med barn og unge. Det finnes i dag foreldreveiledningstilbud i forhold til bistand, støtte og veiledning på bl.a. kommunalt nivå, som veiledningstjenester, knyttet til helsestasjonen eller barnevernet. I tillegg er det flere frivillige organisasjoner som har tilbud rettet mot barnefamilier. Media (Verdens Gang 30.09.07.) underbygger dette behovet med reportasjer med tittelen ”Stadig flere kvinner trenger hjelp for å takle å være mamma”. Hva kan det skyldes? Er det samfunnsendringer som utfordrer foreldrerollen?

I det postmoderne samfunn har folk flest opplevd en betydelig økt levestandard. Men samtidig med velstandsøkningen, har det skjedd en polarisering i samfunnet mellom de som klarer seg bra og de som faller utenfor. Disse står i fare for å bli marginalisert. Tap av tilknytning til viktige nettverk og svekkelse av tradisjonelle bånd følger i kjølvannet av en slik marginaliseringsprosess. Denick og Shultz Jørgensen (1999) mener dette kan bidra til å gjøre foreldrerollen mer krevende. Tidligere var foreldrerollen og oppdragelse preget av tradisjoner, nå baserer vi oss på tradisjonene bare dersom det synes riktig og fornuftig. Dette kan bidra til å gjøre foreldre usikre i oppdragerollen og at det "ekspertisen" til enhver tid sier blir det førende. Spesielt usikre kan også de foreldre være, som ikke har opplevd egen barndom som god, og/eller som mangler gode rollemodeller. Foreldre som får barn i livsfaser som er spesielt belastet med egen sykdom, får barn som krever noe spesielt eller har vanskelige sosiale/økonomiske forhold, vil ofte være utsatt for en større usikkerhet og mangel på selvtillit når de skal takle sitt barns utfordringer på de ulike utviklingstrinn. (Kari Kloster, 2001 i Fjell og Mohr)

Felles for alle er at vi i dagens samfunn er mer utsatt for sårbare relasjoner, samtidig som relasjonene aldri har vært mer viktige for oss. (Denick og Shultz Jørgensen, 1999) Et "løst" samfunn med større grad av mobilitet, skilsmisser og tradisjoner gjør oss sårbare, fordi våre relasjoner blir enda viktigere å holde fast på. I følge Bae og Waastad (1992) er det gjennom våre relasjoner vi får vår bekreftelse/anerkjennelse i forhold til oss selv, slik at vi kan utvikle et differensiert og selvstendig selv. Vi trenger våre relasjoner for å styrke egen følelse og egen identitet. Familier med mangelfullt nettverk er i så måte utsatt.

I møte med klienter i sosialtjenesten og barnevernet gjennom flere år, har jeg ofte sett på barna, og tenkt at det er stor sannsynlighet for at de vil finne veien til hjelpeapparatet når de blir voksne og/eller foreldre. Altså at det vil være en sosial arv. "At en generasjon overfører sine sosiale og psykiske problemer til neste generasjon gjennom oppdragelsen, har i sosialt arbeid blitt betegnet som sosial arv" (Lind, 1994:7). Men er det slik at systemet også bidrar til sosial arv? Bidrar systemet til en hjelpeløshet som svekker foreldres fungering, og som dermed fører til at de selv kommer i kontakt med hjelpeapparatet som voksen eller foreldre? Inne på kontoret til hjelpere, eller ute i samfunnet, kan det være lett å bli dominert av majoriteten og en opplevelse av at "sannheten" er det den offentlige ansatte eller andre sitter inne med. Aamodt (2005) mener det er en fare hvis systemet som er ment å hjelpe, bidrar til ytterligere diskvalifisering, som gjør at de ser på seg selv som mennesker uten påvirkning og

som aktør i eget liv. Det interessante er også om tilnærmingen til denne gruppen faktisk kan bidra til å unngå at dette vil skje. Kan man som hjelper hindre sosial arv?

Ja, vil jeg si. Det er det vi prøver på hele tiden. Men hvorfor møter vi da på gjengangere i systemet? Det kan synes som om enkelte har vansker med å se på seg selv som en som lykkes, og som ”forsøker å forhindre fremgang”, når de er i en hjelpeprosess. Det syntes som om det ikke stemte med deres eget selvbilde å lykkes eller få til noe. Lundby (2003) sier at vi alle har en ”historie” om oss selv som på mange måter blir vår identitet. Vår fortalte historie eller det vi presenterer oss som blir vår identitet, og påvirker videre hva vi forventer og også får fra den andre. Med det tenker jeg at man som hjelper må arbeide med å stryke foreldrenes opplevelse av mestring og ressurser, slik at deres ”fortalte historie” etter hvert kan endre seg.

Å styrke foreldre krever et godt foreldresamarbeid. Men hvordan få til et godt foreldresamarbeid? Løvlie Schibbye (2002) hevder at det elementære for et godt foreldresamarbeid dreier seg om relasjonen mellom foreldre og hjelper og hva som skapes der, mer enn konkrete teknikker. Nøkkelen i dette arbeidet er å få en god relasjon mellom hjelper og klient, der anerkjennelse er sentralt. Andresen (2002) hevder at man som hjelper må tørre å gå inn i klientens livsverden, bevege seg på deres arena og anerkjenne deres opplevelse. Opplever den enkelte foreldre å bli anerkjent, kan det åpne opp for å tørre å ta inn over seg de områdene der de har forbedringspotensial. Andresen (2002) hevder at å realisere seg selv eller å være seg selv kan bare skje gjennom gjensidige anerkjennende relasjoner. Relasjoner blir dermed det essensielle i oppgaven. Mangel på gode relasjoner fra tidlig leveår, mangel på anerkjennende relasjoner som kan utvikle deg til et selvstendig menneske og samtidig muligheter som finnes ved å få gode anerkjennende relasjoner senere i livet. Men hvordan skapes en anerkjennende relasjon? Og hvilke utfordringer møter mennesker i hjelpeapparatet i den sammenheng? Bilde er komplekst og sammensatt, men vil bli forsøkt besvart.

Jeg vil derfor i oppgaven ta for meg:

- **Hva innebærer en anerkjennende tilnærming?**
- **På hvilken måte kan anerkjennende tilnærming styrke foreldrerollen?**
- **Hva hindrer en anerkjennende relasjon i å utvikle seg?**

Begrepsavklaringer, definisjoner og avgrensning

I oppgaven bruker jeg ordet *foreldresamarbeid*. Det er en samlebetegnelse for samarbeid med foreldre generelt, der samarbeidet gjelder deres barn. I denne oppgaven bruker jeg begrepet både for familiekontakter som er i kontakt med familien via Home Start, eller familieveiledere som har samarbeid med foreldre fordi de mottar veiledning.

Et annet begrep, *anerkjennelse* har ulike definisjoner. Løvlie Schibbye (2002:247) sier det slik: ”Anerkjennelse favner samværsmåter eller samværsmodi, en levd måte å være sammen med andre på ...” Med det har jeg tolket det slik at det er noe som skapes i relasjon med en annen, som blir til i selve møtet. Det er dermed ikke forenelig med ambisjoner i forhold til klienten. Løvli Schibbye sier dette er ingredienser i anerkjennelse: lytting, forståelse, aksept, toleranse og bekreftelse. Andre som for eksempel Hegel (Løvlie Schibbye 2005:247) mente ”... anerkjennelse innebærer en evne til å ta den andres perspektiv, sette seg inn i den andres subjektive opplevelse.” Hva det forutsettes av hjelper og foreldre vil jeg utdype senere i oppgaven. For å presisere bruker jeg i oppgaven begrepet, som noe som skapes i en relasjon, ut ifra en tilnærming som inneholder dette, samtidig som en kan oppleve seg anerkjent når dette foreligger.

Andresen (2000:40) definerer *tilnærming* på denne måten; ”...et sett av generelle innstillinger til hvordan det er riktig eller tjenelig å handle, sett i lys av noen perspektiver eller en filosofi vi har.”

Jeg bruker begrepet *sosialkonstruksjonistisk*, som Andresen (2000:41) definerer slik; ”...vår forståelse av verden ikke bare skjer i hodet, men i virksomhetene vi deler, og samhandlingen mellom oss. Utvikling av forståelse er samskaping, og utvikling av ny forståelse skjer også som samskaping.”

Begrepet *foreldrerolle* bruker jeg som den rollen vi inntar i kraft av å være foreldre. Som i samspillet barn-foreldre. Øvrige begrepsavklaringer foretas underveis.

De gruppene jeg har valgt i min undersøkelse er en gruppe foreldre som mottar foreldreveiledning i kommunal regi og en gruppe som mottar eller nylig har mottatt hjelp fra Home-Start familiekontakten. Alle har erfaring fra hjelpeapparatet for øvrig og alle har de en relasjon med en hjelper der de sammen arbeider for en endring og forbedring av gjeldende situasjon.

I oppgaven går jeg ikke inn på forskjellen mellom ufaglært (dog de går på kurs i forkant og får veiledning underveis) og profesjonelle arbeidere. Jeg berører i liten grad det frivillige aspektet i det. Variabler eller forhold som kan fremme eller påvirke foreldrekompetansen går jeg ikke inn på. Heller ikke inn på spesielle teknikker eller metodikk. Hva som er god foreldrekompetanse vil jeg heller ikke gå inn på. Jeg fokuserer på relasjonen som skapes mellom to parter der hensikten er å styrke foreldrerollen og ser spesielt på om anerkjennende tilnærming som en type metode for å bidra til det. Jeg anvender den teori som blir relevant ut ifra problemstillingen.

Jeg anvender i oppgaven kvalitativ metode med narrativ tilnærming. Jeg veksler mellom å bruke begreper som klient og foreldre, samt at veileder og Home-Start familiekontakt som omtalt som hjelper. Dette er avhengig om jeg skriver om teorier og hvilken ordlyd teoretikeren har eller om jeg utdyper det med egne ord og tanker.

Oppbygging av oppgaven

Utgangspunktet for alt foreldrearbeid er at det skal tjene deres barn og at det skal styrke foreldrerollen. Jeg starter derfor oppgaven med å se på betydningen foreldrene har for sine barn i forhold til samspillsmønstre. Her benytter jeg Daniel Stern og hans teorier. Videre redegjør jeg for hvordan den enkelte kan bli påvirket i sin foreldrerolle ut ifra et sosialkonstruksjonistisk forståelse. Påvirker dette opplevelsen av en selv som forelder?

I neste del spør jeg om hva som er hjelperens utgangspunkt i et foreldresamarbeid. Blir tiltak iverksatt ut ifra det hjelpesystemet de må forholde seg til eller er det ut ifra den enkeltes livsverden? Hva sier tidligere forskning på området om dette? Jeg ser på dette med hjelp av tanker fra Habermas, Baeson og Antonoyskys teorier.

Så oppgavens første hoveddel. Jeg redegjør her for hvordan anerkjennende tilnærming skapes i en relasjon. Her er Daniel Stern med sitt begrep, intersubjektivitet og Laila Granli Aamodt

med relasjonsmodellen, i hovedfokus. Grunntanken i relasjonsforståelsen er at vi er avhengig av den andre partens anerkjennelse for å utvikle vår egen selvforståelse. Jeg går videre på dette og ser på hvorvidt anerkjennende tilnærming kan bidra til å styrke foreldre i foreldrerollen. Her tar jeg blant annet for meg Sterns skjema og hvordan man i et foreldresamarbeid kan styrke foreldrerollen ved hjelp av anerkjennende tilnærming.

Ved å redegjøre for anerkjennende tilnærming blir det også naturlig å se på hva som kan vanskeliggjøre å ha en anerkjennende tilnærming med sin foreldre. Hva krever det av hjelperen? Kan hjelperens egne ”skjema” eller ”bagasje” forhindre anerkjennende tilnærming?

I neste del av oppgaven tar jeg for meg metoden jeg har brukt i min undersøkelse. Jeg redegjør for om jeg har oppfylt de vitenskapelige kriterier som kreves i en slik undersøkelse. Jeg ser i den sammenheng på svakheter og styrker min undersøkelse har i forhold til de kriterier som blir stilt.

Dermed drøfter jeg min empiri og tidligere teori som jeg har redegjort for. Jeg analyserer og tolker funnene opp mot teoriene jeg har tatt for meg. Det sentrale i denne delen er hva informantene opplevde som det viktigste i samarbeidet og i relasjonen. Hva er det med en relasjon som oppleves som god? Hvilken betydning det har hatt for de i foreldrerollen, når de har opplevd samarbeidet som godt? Hva oppleves fra foreldrenes ståsted som hensiktsmessig og god hjelp? På hvilken måte har det styrket de i foreldrerollen blir det sentrale jeg ønsker å besvare. Og til sist hva gjorde det vanskelig i forhold til å oppnå en anerkjennende relasjon.

1.0. Hvorfor er det viktig å styrke foreldre i foreldrerollen?

1.1 Foreldrenes betydning for sine barn

Som nevnt er det fra sentralt hold økt vekt på foreldrenes egen foreldrekompetanse og hjelpetiltak skal i større grad enn tidligere, basere seg på foreldrenes egne ressurser i tilnærming og metoder. Større fokus på foreldresamarbeid sier noe om at foreldrene er de viktigste bidragsyterne for sine barns utvikling. Bowlby (1988), sier det slik at tilknytning til andre nære personer er som en biologisk nødvendighet for å overleve og en forutsetning for menneskerasens eksistens. Dencik og Schultz Jørgensen (1999) sier at til tross for alle arenaene hvor barn sosialiseres, er familien allikevel den viktigste i barnets liv; familien blir barnets rammer for oppvekstvilkår.

Barnets følelsesmessige bakgrunn, kvaliteten på det følelsesmessige forholdet mellom barn og foreldre, tillegges avgjørende betydning for utvikling av resilience. Det er foreldre-barn-relasjonen som blir bestemmende for hvilke strategier barnet utvikler for å beskytte seg og redusere angsten i belastende livssituasjoner (Skjerfving 2005). Foreldrenes evne til empati og innlevelse med barnet vil sørge for en trygg tilknytning som base for å tåle senere belastninger. For at familien skal representere en trygg base, må den være i besittelse av ressurser som Schultz Jørgensen benevner som en ”indre sammenheng” og en ”ytre robusthet”. Indre sammenheng beskrives som kvaliteten på relasjonene i familien, knyttet opp mot omsorg, støtte og respekt. Ytre robusthet henviser til kontakten med omgivelsene, kontroll av livsbetingelser og troen på egen problemløsningsevne. Når familier utsettes for vedvarende belastninger, og både den indre sammenheng og den ytre robusthet bryter sammen, vil dette ofte kunne medføre en svikt i foreldre- barn- relasjonen (omsorgsvikt), eller også overgrep overfor barna iflg. Schultz Jørgensen (Dencik og Schultz Jørgensen 1999).

Hafstad og Øvreeide(2004) argumenterer for at å bidra til barns utvikling, bør det skje ved å bistå foreldrene. Barnets psykologiske utvikling skjer i hovedsak gjennom kommunikasjon og samhandling med omsorgspersonene. Selv om kvaliteten på tilknytningen kan være mangelfull, kan styrken i tilknytningen være tilstede og det blir av den grunn essensielt å nå barnet gjennom barnets omsorgspersoner. Som hjelper bør man altså bidra til omsorgspersonenes samspill med barnet.

Å styrke foreldrerollen blir ut ifra disse teorier et viktig og hensiktsmessig satsningsområde, til barnas beste. I neste del vil jeg redegjøre for hvordan man som foreldre får sin foreldrekompetanse eller hva som påvirker til de foreldre man blir. Hvor får man sine holdninger og tenkemåte fra når det gjelder oppdragelse og samspill med sine barn? Jeg ser dette ut ifra hvordan man selv har blitt stimulert som barn og har med seg sine ”mønstre” for hvordan samspillet er mellom foreldre og barn. Dermed ser jeg dette ut ifra en sosialkonstruksjonistisk forståelse, altså hvordan systemet og konteksten kan påvirke foreldre og deres fungering.

2.0 Kilder til foreldrekompetanse

2.1 Samspillet betydning

Innen begrepet foreldrerolle, blir foreldrekompetanse sentralt. Men hva er foreldrekompetanse, egentlig? Ingen kan sies å ha formelen på hva den enkelte forelder bør inneha av egenskaper for å kunne si at noen har god foreldrekompetanse. Hva som er god foreldrekompetanse kan også sies å være en subjektiv vurdering ut ifra en konstruksjonistisk forståelse. For det vil være avhengig av hvilken tid, kultur og hvilket samfunn man tar utgangspunkt i.

Daniel Stern omtales som en viktig brobygger mellom spedbarnsforskning og utviklingspsykologi på den ene siden, og psykodynamisk teori og klinisk praksis på den andre. Han beskriver de fem forskjellige *selvopplevelsesområdene* hos barnet som innebærer forskjellige opplevelsesformer som åpner seg og blir tilgjengelig for barnet som et resultat av modning og samspill i løpet av barnets tre første leveår. Subjektive erfaringer vil organiseres gjennom disse ulike selvområdene. Selvområdene er å betrakte som *utviklingslinjer*, ikke som suksessive faser som erstatter hverandre. Samtidig vil de også være sårbare og kunne rammes av påkjenninger og traumer i senere faser. Når de først er dannet, fortsetter de å være aktive og utgjøre mulighet for opplevelse og utvikling. (Johnsen m.fl., 2000. Røed Hansen m.fl., 1994). Hvert nytt selvområde føyes til det foregående. De blir viktige relasjonsmodeller barnet bruker senere i livet (indre representasjoner), samtidig som det føyes til og dermed kan

lage nye relasjonsmodeller ved at man får nye relasjoner. ”Utviklingen av selvet og utviklingen av relasjoner er hele veien to sider av samme sak ” (Johnsen m.fl., 2000:21)

Daniel Stern (2000) har skrevet om samspillet mellom foreldre og barn og omtaler det som *representasjoner* (2000:30) ”I denne sammenheng vil jeg som utgangspunkt beskæftige mig med repræsentasjoner som en nødvendig og normal del af individets strukturering av sin verden af oplevelser eller erfaringer sammen med andre”. Han beskriver det videre som skemaer-for-at-være-sammen-med. Disse skjemaene blir vår måte å strukturere tanker og erfaringer på, som bindes sammen til felles tema eller trekk. De er basert på samspillopplevelser og dannes innenfra på basis av det som skjer med selvet når det er sammen med andre. Det er altså basert på den *interaktive* opplevelsen av å være sammen med et bestemt menneske på en spesiell måte som gjentar seg i dagliglivet, for eksempel å vente på melk fra mor eller forvente et smil når man tøyser med barnet. Alt hva man gjør med barnet, i et samspill, skaper skjemaer. Foreldrene har med seg sine skjemaer når de er i samspill med sitt barn, som omfatter deres egne oppvekstfamilier og deres særegne struktur. Som oftest er dette ubeviste måter å handle/tenke på ovenfor barnet, men som bare oppfattes som ”riktig”. Dette kan i sin tur gjøre det vanskelig for foreldre å se barnet for det barnet det er og anerkjenne det deretter. De kan bli mer opptatt av at det skal ”passe inn”, i forhold til erfaringer og skjema de sitter med fra egen barndom. Vi har vel alle sett eksempler på foreldre som skal leve ut sin drøm gjennom barna. Det de selv ikke klarte å oppfylle av forventninger fra egne foreldre, blir noe de ønsker for egne barn. Det er også foreldrenes evne til å knytte følelsesmessige bånd til barnet som bidrar til de strategier barnet i neste omgang velger å anvende ovenfor sine egne barn og i relasjoner med andre. Foreldrene blir barnas nærmeste rollemodeller for hvordan livet skal leves og håndteres.

I føle Daniel Sterns teori blir disse skjema viktige i et foreldresamarbeid der formålet er å styrke foreldrenes foreldrekompetanse. Det er ved å få en endring med foreldrenes skjema at endringen faktisk vil skje og komme barnet til gode senere. På hvilken måte denne endringen skjer vil jeg redegjøre for senere i oppgaven.

Disse skjema blir også kalt for arbeidsmodeller. Blant annet beskriver Bowlby (1988) hvordan samspillserfaringer og affektive tilknytninger til viktige omsorgsgivere, blir arbeidsmodeller for menneskelig relasjon. I Gjærum, Grøholt og Sommerchild (1999) beskrives også forskning (Fonagy 1994) som er i samsvar med Sterns indre representasjoner. Fonagy kaller det utvikling av ”indre arbeidsmodeller” for samspill med andre og det er på

samme måte forventninger som dannes og som blir grunnlaget for hvordan man senere er i møte med andre. Tilknytning dannes også i den tidlige relasjonen og som har stor betydning for barnets samspill med andre senere i livet og for hvordan det vil være i samspill med egne barn. Bowlby er sentral innen tilknytningsteori (1988 i Løvli Schibbye 2002)

For foreldre som har utrygge indre arbeidsmodeller eller svake foreldrefunksjoner finnes som nevnt ulike tilbud. Målet er da at disse foreldrene får hjelp på den måten at deres indre arbeidsmodeller/representasjoner endres og at det blir et grunnlag for en bedre foreldrefunksjon for sine barn. På den måten kan uhensiktmessig sosial arv hindres og heller bidra til at mestring og motstandskraft i arv. Men hva skjer med foreldre i møte med hjelpeapparatet? Betyr det nødvendigvis at man blir styrket i foreldrerollen når man mottar en eller annen form for hjelp? Jeg vil nå derfor se på påvirkning av foreldrerollen ut ifra et sosialkonstruksjonistisk perspektiv.

2.2 Sosialkonstruksjonistisk forståelse

Den personen man framtrer som eller det som formidlers om oss selv, for eksempel i møte med hjelpeapparatet blir det Lundby (1998) kaller ”vår fortalte historie”. ”Vår fortalte historie” blir ens identitet, som er sosialkonstruert, fordi den blir påvirket av i hvilken situasjon man er i og hvem man er sammen med. Dette uttrykkes i ord, tonefall, kroppsspråk og utvelgelse av hva man velger å fortelle. Hva foreldre formidler om seg selv med ord og kroppsspråk preger hvordan de blir møtt og hvilken hjelp/bekreftelse de får. På den måten kan vår fortalte historie bli hvordan de oppfatter seg som foreldre. Tilbakemeldingen fra omverdenen supplerer/bekrefter dermed den enkeltes ”fortalte historie”. Disse oppfatningene om virkeligheten blir som konstruksjoner. Disse konstruksjonene av virkeligheten blir rammene som skaper mening i ens samhandling med omgivelsene. Alle inntrykk blir tolket innenfor disse konstruksjonene. Det betyr at den meningen som dannes ut ifra konstruksjonen er ikke alltid representativ for virkeligheten, men konstruert fra egne fordommer. Å konstruere virkeligheten gjør vi for å for å få en forståelse av og sammenheng i det som skjer oss. Men denne sannheten vil aldri bli annet enn subjektiv. I et sosialkonstruksjonistisk perspektiv er det vanskelig å se seg selv utenfor sin egen historie.

Ut ifra den narrative metaforen er det ens fortalte historie som blir hvem man blir. Vi opplever og erfarer våre liv gjennom de historier som fortelles. Historiene blir ikke tolket i seg selv (som i et vakuum), men i forståelige rammer som gir en kontekst for erfaringen. Essensen i

narrativ tenkning er at det ikke er personer som er problemet eller forholdet mellom partene for eksempel i en familie. Problemet er problemet i seg selv.

Lundby sier at faren er at en kan bli fanget av eget perspektiv eller sin historie, slik at en har problemer med samtidig å se andre perspektiver eller andre deler av historien. Her har hjelpeapparatet en utfordring fordi mange belastede familier kan ha en generell historie om ikke å lykkes. I møtet med hjelpeapparatet føler de seg i tillegg underlegne og at bestemmelser skjer uten at de er delaktige. Som om de ikke er subjekt i samhandlingen med sin hjelper. Aamodt (2005) sier at deres ressurser og muligheter kan da forbli gjemt hvis ikke deres hjelper har fokus på dette. De vil ellers gå inn i sin tillærte rolle, uten å være bevisst på hva de faktisk kan bidra med.

Gjennom min arbeidserfaring her jeg opplevd at mange sliter med å se seg selv som en som lykkes eller mestrer. Spesielt i enkelte belastede familier. Det later til å gi seg utslag i en redsel for å lykkes, fordi det å lykkes blir noe som er ukjent og som ikke passer inni deres konstruksjoner av virkeligheten. Som hjelper for disse familiene blir det vesentlig å arbeide med foreldre, for å forhindre at disse barna får overført dette som sin historie eller sitt mønster å handle ut ifra. Dette kan sies å være mønstre for å handle i likhet med Sterns indre skjema. Forskjellen kan imidlertid være at det er hjelpeapparatet som bidrar til at foreldre opprettholder sine ”uheldige” mønstre ved måten de møter familiene på. Dette vil jeg gå nærmere inn på senere i oppgaven.

3.0 Hva blir styrende for et foreldresamarbeid?

3.1. Hjelperens utgangspunkt - livsverden eller systemverden

Hva kan man si blir det overordna utgangspunkt i et foreldresamarbeid? Hvilke føringer foreligger for hjelpen som ytes? Det er interessant å se dette i lys av Habermas begreper systemverden og livsverden. Habermas (i Andresen 2002) skiller mellom livsverden og systemverden. Med *livsverden* mener han den enkeltes subjektive verden av normer og verdier, som blir til gjennom deltagelse i et bestemt samfunn og i en bestemt kultur. Alle har sin individuelle livsverden. Med hjelperens utgangspunkt i klientens livsverden vil gjensidig

forståelse og symmetri i relasjonen tilstrebes. Her har deltagerene fokus på gjensidighet og å komme fram til en felles forståelse.

Systemverdenen reguleres av markedet og makten, og bestemmer mer og mer av våre relasjoner i dagens samfunn. "Systemverdenen er preget av instrumentelle og strategiske handlinger, noe som innebærer at livsverdier, menneskers behov, tjenester, plikter, rettigheter og ansvar defineres i økonomiske og juridiske størrelser" (Andresen, 2000: 30).

Dette kan i ekstreme tilfeller føre til at man taper nærheten til egne liv, til følelser og opplevelser av fellesskap. Habermas mener dette fører til en kolonisering av folks livsverden, som at hjelpetiltak blir satt i gang ut ifra feil forutsetninger, der det ikke blir tatt tilstrekkelig hensyn til det individuelle og unike hos den enkelte klient. Andersen sier at livsressursene bare kan utvikles på livsverdenes områder, der folk har interesse av å komme til en felles forståelse. "Når strategiske handlinger overtar på livsområder som skulle vært forbeholdt kommunikative handlinger, tar med andre ord systemverdenen herredømme over folks liv." (Andresen, 2000: 52)

Andresen hevder målet bør være å forbedre folks livsverden for at de skal kunne videreutvikle egne livsressurser. Hun mener det er en fare hvis familien opplever å ikke ha medvirkning og føler tap av verdighet. Målet må være at foreldre i størst mulig grad ser seg selv som handlende subjekt med påvirkning og evne til å velge det rette.

Hvordan påvirker livsverden eller systemverden de, i forhold til å oppleve at det styrker de i foreldrerollen? Hvis hjelperens fokus i stor grad er påvirket av det systemet en er en del av hvordan kan det i sin tur påvirke den enkelte foreldre?

Dette har klare paralleller til Aaron Antonovsky (i Andresen 2000). Han mener det har alvorlige følger hvis ikke mennesker opplever at det som hender de ikke har en sammenheng og mening, i deres liv. Eksempelvis hvis tiltak blir satt i verk ut ifra systemverdens perspektiv. Han har utviklet en teori i forhold til hva som gjør at folk klarer seg tross store påkjenninger. Det er 3 grunnkomponenter som nevnes som en forutsetning:

- Begriplighet (forståelse av situasjonen-vi må forstå hva det innebærer)
- Håndterbarhet (evne til og ha mulighet til å mobilisere egne ressurser og de ressursene som ligger i nettverket)
- Meningsfylthet (å kunne betrakte problemer og konflikter i en meningsfylt sammenheng, og ikke minst betydningen av følelsen av å leve sitt liv i en større helhet)

Hvilken opplevelse har individet i forhold til å kunne gjøre noe med situasjonen? Hvilken forståelse blir den enkelte sittende igjen med? Undersøkelsen studien (i Andresen 2000) bygger på, viste at opplevelsen av sammenheng var den fremste friskhetsfaktoren i forhold til psykiske og sosiale problemer. Videre at opplevelsen av å styre sitt eget liv, i motsetning til å føle seg som objekt for andre, var nesten like viktig for den psykiske helsen som opplevelsen av sammenheng var. Studien viste altså at det var nær sammenheng mellom opplevelsen av sammenheng og opplevelsen av å påvirke sin egen situasjon.

”Verdien i å mestre livet er avhengig av opplevelsen av mening ved det å være menneske, og at opplevelsen av mening er avhengig av det å oppleve sammenheng.” (Andresen, 2000:25)
Opplevelse av fellesskap, frihet, mening og sammenheng er gjensidig avhengig av hverandre og kan vanskelig skilles, er konklusjonen.

Det betyr at en som hjelper må ha kjennskap til foreldrenes livsverden og ta utgangspunkt i den, selv om systemverden vil prege arbeidet. Hjelperen må være klar over betydningen av at foreldrene får en opplevelse av mening og sammenheng og begripelighet, noe som betyr at livsverden må lage føringer for det arbeidet som utføres. Som hjelper må man ha et helhetlig fokus og hva som er den enkeltes opplevelse av situasjonen. Å få denne kunnskapen krever tid fra hjelperens side og evne til å tilpasse tilnærmingen i forhold til den enkeltes ståsted. Kommunikasjon er en viktig del i foreldresamarbeid. Jeg skal presentere en ved Bateson, som belyser noe av det samme.

3.2 Kommunikasjonsteori ved Bateson

Kommunikasjonsteori er grunnleggende for all familierapi i dag, og annen ordens kybernetikk har også inntatt en sentral plass i feltet. Annen ordens kybernetikk er nært knyttet til epistemologi eller erkjennelsesteori. Mens første ordens kybernetikk utelukkende beskrev systemet, tar en i annen ordens kybernetikk høyde for at objektivitet ikke finnes og at mennesker konstruerer sin egen virkelighet ved hvordan vi tolker og forstår et system. Annen ordens kybernetikk omhandler dermed en observatørs beskrivelse av systemer (Schjødt & Egeland 1991). Bateson forkastet lineære årsaksbeskrivelser og fokuserte i stedet på en helhetsorientert forståelse av samspill der den reelle gjensidighet i relasjoner ble beskrevet

gjennom sirkulære påvirkningskjeder. Hans fokus er altså rettet mot samhandlingsmønstre mellom mennesker fremfor atferd og egenskaper hos enkeltindividet (Ulleberg 2004).

I forhold til foreldrearbeid vil det i følge Schjødt og Egeland (1991) blant annet gjøre seg gjeldende i forhold til problemforståelse, endringer og løsninger samt hjelperens rolle. Tanken om at en ikke kan manipulere familier, men gjennom samarbeid hjelpe dem til endring, er i tråd med Batesons synspunkter (Schjødt & Egeland 1991). Videre at endringsarbeid drives med utgangspunkt i familiens problemforståelse. Dette er i samsvar med Habermas om å ta utgangspunkt i familiens livsverden og hva de oppfatter som situasjonen ut ifra sitt ståsted.

3.3 Hva sier tidligere forskning på området?

Marianne Ranger (1980 i Drudli og Lichtwarch, 1998) har foretatt en observasjonsstudie av samtaler mellom klienter og sosialarbeidere ved sosialkontor. Hensikten var å synliggjøre møtet mellom partene. Hun ville se på selve møtet mellom partene for å kunne øke forståelsen for samhandling og hvilke følger den samhandlingen fikk for partene. Det viste seg to hovedmønstre. De med regelfokusering (systemverden) og de med fokus på klientorientering (livsverden). Dette utgjorde store forskjeller for hvordan de møtte klientene. Hver enkelt hjelper som jobbet innenfor det samme systemet og retningslinjer, hadde klart ulik tilnærming. Det viste seg også at relasjonstenkingen fort kunne bli brutt når motsetninger mellom partene var i ferd med å oppstå. Jeg tenker at dette også kan handle om hjelperen og dennes kvalifikasjoner til å hanskles med "ubehageligheter" som kan oppstå i en hjelperelasjon.

Aamodt (1997) viser til klientundersøkelser om hvordan klientene ønsker å bli møtt i hjelpeapparatet. De ønsker å bli møtt på en medmenneskelig måte. De ønsker å bli behandlet som en jevnbyrdig, samtidig som at hjelperen er bevisst på at hun/han har en annen posisjon enn dem. Som at hjelperen innehar en profesjonell kompetanse som de ikke har.

Aamodt hevder det er mange som klager på at de ikke opplever dette i møtet med hjelperen. Selv om kunnskaper, kompetanse og maktposisjon er ulikt hos klient og hjelper, så viser undersøkelsen at de har en tro på at en likeverdig holdning fra fagpersonens side kan skape en mer symmetrisk relasjon mellom dem.

Nå har jeg omtalt hvordan noen sentrale teoretikere på området ser for seg hvordan vi blir foreldre for våre barn, samt hvordan man ut ifra et sosialkonstruksjonistisk syn kan bli formet, men også er formet i det hjelpeapparatet kommer i kontakt med de. Dette kan synes å være utenfor hjelperens mulighet til å påvirke. Da dette er noe de "har med seg" og som handler om hva man ser seg selv som. Jeg mener likevel at hjelperen har mulighet til å skape en "bevegelse" i hvem man ser seg selv som og utvikle seg, ved hjelp av å få en relasjon med anerkjennende tilnærming. En tilnærming som ivaretar subjektet i en gjensidig relasjon. Kontroll med egen livssituasjon har en vesentlig stor rolle i vårt samfunn der autonomi og selvregulering blir vektlagt. I forhold til denne marginaliserte gruppen som kan bli avhengig av hjelpeapparatet, kan dermed marginaliseringen føles enda sterkere. Ved en følelse av avmakt, ikke være i stand til å foreta en endring av situasjonen, kaller Schultz Jørgensen den for tap av psykologisk kontroll (Dencik og Schultz Jørgensen, 1999). Jeg mener og vil senere vise til empiri at anerkjennende tilnærming kan bidra til at den enkelte får en opplevelse av å selv være medbestemmende og oppnå psykologisk kontroll.

4.0 Hva er anerkjennende tilnærming?

4.1 Anerkjennelse i relasjonen

Aamodt (2005:140) definerer anerkjennelse slik: " Det innebærer en praksis som vektlegger relasjonen mellom helper og klient som en interaksjon mellom to parter som møter hverandre med respekt, forståelse og gjensidighet. Anerkjennelse forutsetter gjensidighet mellom den som tilbyr hjelp og den som mottar hjelp". Kierkegaard (Kierkegaard (1847/1978 i Løvlie Schibbye 2002:247) beskriver det som at vi må "bygge opp den andre". Det blir å bringe eller få fram noe i den andre. Med det menes at ved å lytte og dele i samvær og fellesskap, bringes kjærligheten fram i den andre. Grunntonen i Kierkegaards livsverk at vi skal kjenne oss selv. Det er da han mener vi kan forstå oss selv og den andre. "Anerkjennelse er således bare mulig dersom individet har forstått sin egen subjektivitet og derfor kan forstå den andres indre subjektive verden". I samtale med en annen gjelder det å lytte uten forutinntatthet og å være åpen, hevder Løvlie Schibbye (2002). Man må sette mentale prosesser i "venteposisjon", det vil si ikke tenke på andre ting eller dømme ut ifra egen forståelsesramme. Gjensidig anerkjennende relasjon innebærer lytting, refleksjon, spørrende undring og bekreftelse. Løvli Schibbye er opptatt av at man i anerkjennelsen er autoritet på egen opplevelse.

Aamodt (1997) mener relasjonen må ha anerkjennelsen som en overordnet dimensjon. En anerkjennende relasjon omfatter og ivaretar behovet for bekreftelse, respekt, innlevelse og forståelse. Relasjonen må være ekte, likeverdig og samtidig forskjellig, hevder hun.

Fenomenologien lærer oss at vi må utvikle en åpenhet for det vi aldri har sett, eller har glemt å se. Dette tar tid. Det gjelder å "høre" mer enn det klienten faktisk sier. Ifølge Løvli Schibbye (2002) er også forståelse, aksept, toleranse og bekreftelse viktige elementer i anerkjennende tilnærming. Løvlie Schibbye (2002) beskriver anerkjennelse som ikke-instrumentell og at det ikke er forenlig med prestasjoner eller ambisjoner i forhold til klienten. Et slikt forhold er preget av likeverdighet og symmetri. Grunntanken i relasjonsforståelse slik Berit Bae (1992) tolker det er at vi er avhengig av den andre partens anerkjennelse for å utvikle vår egen selvforståelse. Det handler om at vi må oppleve at disse følelsene er forståelige og gyldige for andre for at vi skal komme i kontakt med disse følelsene. Ellers kan vi komme til å begynne å tvile på disse følelsene. Deres følelser må bli anerkjent for at de selv skal få tillit til dem.

Hegel (i Løvlie Schibbye, 2002) peker på at angsten holder partene i gjentagelsen. Det betyr at det krever litt mot å la den andre inneha sin opplevelse av situasjonen. Man kan da bli sårbar selv. Vi må tåle en angst for å justere egen opplevelse for så å kunne endre oss.

Anerkjennelsen må være gjensidig, mener han. Løvlie Schibbye sier at når terapeuten kun blir et objekt for klienten, blir det vanskelig å oppnå den endringen som gjensidig anerkjennelse kan medføre. Som hjelper må vi altså framstå som et subjekt med egen opplevelsesverden. Her i betydningen at hjelperen setter sine grenser og er tydelig på sin egen rolle og person. Nel Noddings (i Aamodt, 1997) hevder at det sentrale i en omsorgssituasjon mellom klient og hjelper er om det oppfattes som omsorg hos den hjelpetrengende. Hun mener omsorgsetikken har få allmenne prinsipper. Lengselen etter omsorg omtaler hun som omsorgetikkens grunnleggende utgangspunkt, uavhengig av om lengselen viser seg i form av behov for kjærlighet, fysisk omsorg, respekt eller anerkjennelse. Umyndiggjør vi klienten, noe som fører til tap av verdighet, kan vi ikke kalle oss hjelpere, mener hun. Hun mener anerkjennelse er et omsorgsbehov og at man må ha en bevissthet rundt dette i en omsorgssituasjon. Det betyr, ut ifra den påstanden at det ikke er omsorg hvis det ikke er anerkjennelse i relasjonen. Og det elementære er at det skal oppleves som anerkjennelse hos mottakeren. Med utgangspunkt i undersøkelsen mener Aamodt (1997) at partenes anerkjennelse av hverandre er selve grunnlaget for en bærende relasjon. Barn og foreldre må anerkjennes i sine behov for å inngå i positive relasjoner. Uten å anerkjenne klienten er det vanskelig å ta til seg eller være emosjonelt tilgjengelig til å ta imot hjelperens budskap.

Disse teorier om hva en anerkjennende tilnærming innebærer viser at det krever noe av både mottaker og sender, og at det avhenger av hjelperen også som menneske. Det er vanskelig å "lure" seg til å ha en anerkjennende relasjon, slik jeg tolker det. Jeg vil nå redegjøre for et sentralt begrep innen anerkjennelse, nemlig intersubjektivitet i relasjonen. Aamodt (2005:141) sier det slik: "Det er mellom likeverdige subjekter at gjensidigheten utspilles og en intersubjektivitet oppstår. I dette intersubjektive utvekslingen ligger et potensial for endring og utvikling".

4.2 Intersubjektivitet i relasjonen

Daniel Sterns utviklingsmodell beskriver fem forskjellige selvopplevelsesområder som innebærer forskjellige opplevelsformer som åpner seg og blir tilgjengelig for barnet som et resultat av modning og samspill i løpet av barnets tre første leveår. Subjektive erfaringer vil organiseres gjennom disse ulike selvområdene. Utviklingen erstatter ikke noe annet. De forblir viktige måter å være i relasjon på gjennom hele livet. Daniel Sterns forståelse av relasjonens betydning, både for regulering, formidling og deling av følelser, hevdes å ha stor klinisk betydning. (Johnsen m.fl., 2000. Røed Hansen m.fl., 1994). Intersubjektivitet blir et viktig begrep her for å konkretisere hvordan fellesskap og individualitet gjensidig konstituerer hverandre. Stern sier at bare når opplevelsen tilhører subjektet og at opplevelsen finnes inne i subjektet, er det mulig å bruke ordet intersubjektivitet. Det handler om å forstå møtet mellom to ulike subjekter og se at den andre har et indre. Intersubjektivitet er det altså først når en på en måte opplever det samme, men uttrykker det forskjellig. Intersubjektiv kommunikasjon og relasjon kommer til uttrykk i evnen til å dele felles oppmerksomhet, dele intensjoner og dele affektive tilstander. "Å dele affektive tilstander er den mest gjennomgripende og klinisk mest fruktbare delen av intersubjektiv relatering" (Aamodt, 2005:166). Hun sier videre: "Det dreier seg om hvordan jeg intuitivt føler at du føler det samme som meg i et likeverdig samhandlings-prosjekt som kanskje kan gå ut på at vi prøver å søke felles forståelse av en situasjon eller problem"(ibid.:18). Affektiv inntoning er en kommunikasjonsform som handler om ikke-verbal empatisk formidling, og som innebærer å tone seg inn på den andres opplevelsestilstand. Affektiv inntoning benevnes som de betingelser som gjør det mulig: "(...) at følelsestilstander i en person kan bli kjennbar for en annen, og at begge kan oppleve, uten å bruke ord, at samhandling har funnet sted" (Johnsen, Sundet, Torsteinsson: 2000:26).

Partene skaper altså hverandres forutsetninger i samspillet, den enes væremåte viser til den andres og omvendt. Det handler om den ene partens adferd som svar på hvordan han oppfatter den andre og dermed hans gjensvar som gir en følelse av å bli forstått. Intersubjektivitet defineres som ”Opplevelsesfellesskap mellom to, hvor det kan dreie seg om å dele subjektive oppfatninger, tanker eller følelser” (Røes Hansen, 1991). Det er viktig at hjelper er sensitiv for følelser og emosjonelle uttrykk, og gir gjensvar som klienten opplever som imøtekommenhet og forståelse. Løvlie Schibbye hevder at å være i et interpersonlig fellesskap, er å være sammen med den andre uten å korrigere den andres opplevelser eller forsøke å endre den andres opplevelser (Løvlie Schibbye, 2002). Det betyr at hjelperen må føle empati med forelderen og sette seg inn i deres livsverden. ”I terapeutisk foreldrearbeid er det av stor betydning at terapeuten deler fokus med foreldrene for å forstå hva de og barna strever med”. (Fjell og Mohr, 2001 :143)

Aamodt sier: ”Utfordringen for oss som hjelpere er å være så oppmerksomt tilstede overfor den andre at vi klarer å være i emosjonell samklang med den andres affektive selvområde” Det betyr i praksis at hjelperen klarer å se bakom den umiddelbare reaksjonen som uttrykkes og ”fange” følelsen. (Aamodt, 2005.: 158). Affektiv inntoning beskrives som de prosesser som må være tilstede for at emosjonell samklang og interpersonlig samhørighet skal oppleves. Intersubjektivitet er spesielt viktig for hjelpere, som skal møte sårbare mennesker på måter som ikke forsterker avmakt og mindreverdighetsfølelse hos de hjelpesøkende. Her blir det spesielt viktig at hjelperen har ”sortert” egne følelser og klarer å imøtekomme ord, kroppsspråk og væremåte.

Men i relasjonen mellom hjelper og klient, hvor deltagende er klienten i sin egen hjelpeprosess? Gjør man en best mulig jobb hvis man kan ta ansvaret fra klienten, som ofte har mye å tenke på? Ellers bør man ha fokus på klientens meddeltagelse? Ofte er man som hjelper ikke bevist på dette, men det kan utgjøre store forskjeller for klienten i den prosessen han/hun er i. Jeg vil se på dette ut ifra to ulike modeller, selv om de nok sjelden vil være rendyrket hos den enkelte hjelper.

4.3. Relasjonsmodellen versus ekspertmodellen i relasjonen

Disse modellene sier noe om hvordan man som hjelper er i samhandling med sin klient. Er man eksperten i forhold til sin klient eller ser man på sin klient en som man samhandler med for sammen å oppnå et resultat? Relasjonsmodellen viser til to likeverdige parter som gjensidig påvirker hverandre, som i en subjekt-subjekt relasjon. Det er symmetri og likevekt i forholdet. Etter relasjonsmodellen tillegges klientens kunnskaper og oppfatninger stor verdi, og begge parter framsier sine meninger og synspunkter i en atmosfære av gjensidig anerkjennelse. De kan herifra bevege seg mot et møte, med intensjon om å forstå, oppnå innlevelse og delaktighet. På denne måten blir klientens integritet og identitet tatt vare på. I denne modellen blir klienten en aktør i endringsarbeidet. I ekspertmodellen ser vi ikke denne gjensidigheten. I ekspertmodellen blir klienten sett på som objekt og relasjonen er preget av asymmetri.

Anerkjennelse og gjensidighet er sentrale begrep i relasjonsmodellen (Aamodt, 2005). Innenfor denne tenkningen har partene lik rett til egen opplevelse. Det handler om respekt for at den andre opplever verden på sin måte. Individet har altså sin egen indre opplevelse av følelser, tanker og meninger. (Løvlie Schibbye, 2002). I ekspertmodellen kan klienten studeres, måles og veies. Hjelperen blir den som behandler klienten og ”diagnostiserer”. Hjelperen ser det slik at det er hennes ansvar i finne ”svaret” på det som vil løse klientens problemer. Imidlertid er det ikke slik at relasjonsmodellen fratrar hjelperen den overordna posisjon i makten som er der ut ifra det faglige ansvar hjelperen har.

Også i følge Martin Buber (i Aamodt 1997) forutsetter en god relasjon at det er en gjensidighet. Han har tro på en bevegelig i interaksjonen mellom jeg og du som går fra ikke gjensidighet til gjensidighet. Med det mener han å anerkjenne den andre som person, dvs å gjøre han er person for meg, vil automatisk føre til at jeg blir ”meg” for deg. Altså skaper jeg ikke bare deg i den gjensidige relasjonen til den andre, jeg skaper også meg. Man anerkjenner den andre i sin forskjellighet fra seg selv. Når dette foreligger i relasjonen blir man to ulike subjekter for hverandre og gjensidighet utvikles. I dette jeg-du møtet som oppstår åpnes muligheten for ny selverkjennelse, og ny selvskapning kan oppstå. Med det mener Aamodt (1997) at de ser på hverandre som likeverdige subjekter, samtidig som de ser på hverandre som annerledes fra den andre. Det må være en ekthet i relasjonen. Ikke et forsøk på likhet, men ulikhet. Menneskelig, men ikke privat.” I erkjennelsen av at partene i profesjonelle relasjoner er ulike, ligger det også en respekt for den andre som ulik seg selv” (Aamodt,

1997:186). Det betyr at hjelperen ikke bør forsøke å legge skjul på at det er forskjell på posisjon og makt, men være tydelig på det, anerkjenne det og dermed åpne opp for en trygg relasjon med utviklingsmuligheter for begge.

I en tilnærming der en vektlegger å være sensitiv ovenfor klienten, som anerkjennende tilnærming ga meg tanker om Batesons (1979 i Andresen 2000) teorier om å lytte til det ”uvanlige”. Når man er i dialog med foreldrene må man være sensitiv for hvordan de oppfatter problemene og muligheter for endring. Hvis man i samtale med foreldrene har en dialog med en lyttende innstilling kan man få en følelse av hvilke spørsmål en kan stille som er tilpasset de og hvor de er i sitt endringsarbeid. Disse ”tilpassede” spørsmål kan åpne opp for endring og nye måter å se et problem på. Spørsmål som skaper liten forskjell blir betydningsløs, mens spørsmål som skaper stor forskjell kan føre til at foreldre lukker seg. Andersen mener at en sensitiv tilnærming, som jeg mener kan sammenlignes med en anerkjennende tilnærming, gir en lyttende tilnærming, som gir en passe forskjell, slik at endringen kan skje.

Jeg har nå redegjort for viktige elementer i en anerkjennende tilnærming. Dette bringer oss over til anerkjennelsens betydning i relasjonen. Her vil jeg se på hvordan dette kan bidra til å styrke foreldre i foreldrerollen.

5.0 Anerkjennende tilnærming i foreldresamarbeidet

5.1 På hvilken måte kan anerkjennende tilnærming styrke foreldrerollen?

I følge Daniel Sterns teorier er de ulike selvområdene virksomme hele livet (i Johnsen, Sundet m.fl. 2000:78) ”Og selv om de først og fremst beskrives som betydningsfulle i de første dialogene spedbarnet er en del av, impliserer en kontinuerlig konstruksjonsmodell at dette er sentrale temaer i alle betydningsfulle relasjoner vi inngår i eller er en del av, uansett hvilket tidspunkt i livet det er snakk om”. Gjennom den utviklingsfremmende dialogen vil utvikling og vekst kunne fremmes gjennom emosjonelle berøringer, reguleringer og korreksjon i samhandling med ”betydningsfulle andre”. Det betyr at en god relasjon med disse elementer kan bidra til at en foreldre får det fylt opp et savn av en betydningsfull voksen, som gjør at de kan bli bedre i stand til å ivareta egne barn.

Anerkjennelse i en relasjon er nødvendig for at forandring skal skje, hevder Løvlie Schibbye. Hun mener altså at det er gjennom anerkjennelse at ny erkjennelse oppstår. Hun sammenligner det med måten et barn blir trygg på sin omsorgsgiver. Ved at barn er trygge og dermed tør å utforske. Når klienten blir anerkjent, oppleves en trygghet slik at hun ”tør” å se ting med nye øyne og erkjennelsen kan finne sted (Løvlie Schibbye, 2002). Aamodt (1997) understøtter dette og sier at i en relasjon hvor hjelperen er emosjonelt tilgjengelig, blir det mulig for klienten å konfrontere smerte og angst, og på den måten endre utrygge tilknytningsmønstre. Hjelperen skal som trygg tilknytningsperson delta og utforske sammen med klienten. Sammen med klienten skal hun se hvordan og hvorfor konflikter utvikler seg. Aamodt sier man da inngår i en ”anerkjennende terapi”.

Anerkjennelse forutsetter et selv, samtidig som selvet blir til i anerkjennelsen. Dette er en dialektikk der den andre blir gitt en identitet som selvbevisst. Andresen (2000) sier at det ligger en identitetsskapende handling i anerkjennelse, ved at man gjennom anerkjennelse blir et menneske for den andre. Gjennom anerkjennelse fra en annen som for denne personen er verdifull vil personen oppleve seg selv som verdifull for den andre. I den prosessen vil selvutvikling og vekst kunne skje, altså at den anerkjennende relasjonen skaper endring. I en anerkjennende relasjon vil også klienten kunne utvikle økt selvrefleksivitet. Som Løvlie Schibbye sier det så betyr det er for eksempel mor da vil beholde egne følelser som sine egne, i stedet for å uttrykke dette til barnet, som kan komme til å ta disse følelsene som sine egne. Som hun sier det (2002:138) ”Hennes sinnstilstand blir en del av barnets selv”. Hun sier barnet kan komme til å miste opplevelsen av egne følelser. Dette handler om å oppleve eget selv som et resultat av et samspill. Relasjoner er nøkkelordet om det dreier seg om barn eller foreldre som får hjelp.

Jeg vil nå til Stern og hans teorier som sier noe om betydningen av den konkrete anerkjennelsen og hva det gjør med eget ”forsvar”, som også sier noe om det mest betydningsfulle i et slik foreldresamarbeid, nemlig den terapeutiske alliansen.

5.2 Endring av indre skjema

Når har man klart å skape en endring hos mennesker? Hallgeir Brumoen (2007) hevder at først når skjema, altså vår måte å tenke på, endrer seg, har forandringer skjedd. Ikke nødvendigvis når adferden i seg selv endrer seg. Når man har klart å endre på skjema som styrer handlingene og tankemønsteret, har faktisk endring skjedd.

Hvis terapeuten får til at mor har mer positive oppfattelser om seg selv som mor, har han fått til noe av det mest vesentlige i den terapeutiske relasjonen, mener Stern (2000). Man har da klart å endre mors representasjoner. Hennes selvoppfatning som mor (når hun er alene med barnet) og slik hun oppfatter seg selv som mor i den terapeutiske relasjonen, er forskjellig og kan sammenlignes, er det grunnlag for å skape en terapeutisk forandring hos mor. Lieberman og Pawls (i Stern, 2000) mente at det endelige mål med denne behandlingform er ” at ændre moderens eller faderens indre repræsentation af hende eller ham selv og af barnet”(1993:40). Det handler om å endre sin forestilling om barnet og seg selv som foreldre, før man kan oppfatte sitt barn annerledes og forholde seg til han/hun på en annen måte. Lieberman og Pawl mener det er helt avgjørende å unngå å ”gi mor skylden” for at situasjonen har blitt som den er. De mener det var en tendens til det, når man fokuserer utelukkende på foreldrenes representasjoner. De mener det er viktig å tenke mer helhetlig fordi mange av disse mødrene har en opplevelse av å ikke ”strekke til”. Får mødrene den opplevelsen, kan det faktisk bidra til å bryte den terapeutiske relasjon eller klare å få til ønsket endring. Daniel Stern sier det slik at den emosjonelle opplevelse innenfor den terapeutiske relasjonen betraktes som den mest betydningsfulle prosess i endringen av foreldrenes representasjoner. Det betyr altså at relasjonen er viktig for å skape denne endringen. Dette syn på endringsprosessen legger stor vekt på å etablere og opprettholde en optimal terapeutisk allianse i en trygg relasjon. Samtidig skape betingelser for overføringer og motoverføringer, som kan muliggjøre en ny og positiv selvopplevelse i relasjon til andre og sitt eget barn. Her blir det også viktig med hjelperens evne til korrigerende emosjonelle erfaringer, empatisk tilgjengelighet etc. Stern mener positiv forsterkning har betydning for resultatet. Denne forsterkningsprosess går ut på at man identifiserer, bekrefter, positiv foreldreadferd som finnes i morens repertoar og bidrar til at det kommer til uttrykk. De konkrete aspekter i foreldreadferden, som det skal arbeides med, finnes i samspillet med barnet. Dette kan man for eksempel jobbe med når samspillet er tatt opp på film. En positiv bekreftelse på egen foreldreadferd kan bidra til at mor tør å vedkjenne seg sine svakheter i samspill med barnet. Terapeuten har da vist henne at hun har styrker i samspillet og det gjør henne trygg nok til å snakke om det sårbare. Han gir et eksempel på en

mor som har tendens til å overstimulere barnet. Hun tør åpne seg etter at terapeuten har skapt en god allianse og forsterket det hun mestrer i samspillet. Både mors forutsetninger og midlet til å korrigere situasjonen har blitt identifisert og forsterket.

Dette er et godt eksempel på arbeid med foreldre på adferdsplan i samspillbehandling. Det viktigste i denne behandlingen er å opprettholde den positive terapeutiske alliansen som har bygget seg opp mellom hjelper og foreldre. Intersubjektivitet og anerkjennelse blir viktige forutsetninger for at det skal skje (Stern, 2000). Dette er i tråd med det Løvlie Shibbye og Aamodt sier om at i en relasjon hvor hjelperen er emosjonelt tilgjengelig, blir det mulig for klienten å konfrontere smerte og angst, og på den måten endre utrygge tilknytningsmønstre.

Å studere samspillet mellom foreldre og barn gjennom filming (for eksempel Marte Meo-metoden bruker mye filming og har samme fokus), gir en unik mulighet til å fange opp kommunikasjonen og samspillet og bruke det i veiledningen med foreldrene. Å bli anerkjent og bekreftet som foreldre av en annen som ser deg i samspill med barnet ditt, gir en unik mulighet til å kartlegge problematikken, men også til å anerkjenne forelderen. For barnas utvikling er det viktig å bygge opp foreldrenes selvtillit. Dette kan løse opp fastlåste mønstre, da det positive bekräftes og den negative sirkelen brytes (Kloster i Fjell og Mohr, 2001). Man har også mulighet til å få kjennskap til foreldrenes livsverden og det som betyr noe for forelderen å bli anerkjent på. Ved å bli anerkjent på konkrete situasjoner eller ferdigheter vil dette øke selvtilliten, samtidig som de lettere vil kunne ta imot konstruktive tilbakemeldinger på forbedringspunkter. Dette er i samsvar med hva overnevnte teori sier om hva som skjer når man blir anerkjent, man blir trygg nok til å ta imot hjelp på sårbare områder. Men hvilke utfordringer finnes i forhold til å oppnå en anerkjennende tilnærming?

6.0 Hva vanskeliggjør å oppnå en anerkjennende relasjon?

6.1. Anerkjennelsens dilemma

I det postmoderne samfunn er våre nettverk og relasjoner mer sårbare enn tidligere, men vi trenger våre relasjoner like fullt og kanskje enda mer enn før. I følge Bae og Waastad (1992) er det gjennom våre relasjoner vi får vår bekræftelse/anerkjennelse i forhold til oss selv, slik at vi kan utvikle et differensiert og selvstendig selv. Dette er mer tydelige i noen relasjoner enn i

andre, men i prinsippet gjelder det for alle relasjoner der partene er avhengig av hverandre for skaping og opprettholdelse av selvaktelse. Dette gjør oss sårbare og utsatte i våre relasjoner til andre. Mer sårbare og avhengige blir man jo nærere og mer omfattende relasjonen er. Å møte anerkjennelse gir legitimitet til egen opplevelsesverden, samtidig som det skaper tilknytning og fellesskap med den andre. Dette kan sammenlignes med Bowlby (1988 i Løvlie Schibbye 2002) teorier om tilknytning. Han hevder at behovet for andre, for tilknytningen, samt trusselen om tap av denne tilknytningen preger individet gjennom livet. Dette er en balansegang mellom selvstendighet og binding til andre.

Kan enkeltes behov for denne anerkjennelsen og tilknytningen også bidra til maktmisbruk? På grunn av ens avhengighet av den andres bekreftelse for å få et forhold til seg selv, får den andre makt til å definere ens opplevelser og tanker. Denne makten er spesielt fremtredende i asymmetriske relasjoner, som også kan forekomme i et foreldresamarbeid. Hvem har definisjonsmakten? Hvordan forholder hjelperen seg til klientens behov for å føle seg anerkjent? Og hva når det er uenigheter, men behovet for positiv respons på egen person er større slik at man samtykker, men er uenig? Dette kan gi hjelperen makt og blir den misbrukt kan den undergrave den andres utvikling og skape tvil, usikkerhet og manglende autonomi hos klienten. Her tenker jeg ”makt” i form av at den andre har en behov som bare den andre kan gi. Dette kan være et ”dilemma” for foreldre som er i behov av anerkjennelse, har få personer i sitt nettverk og må forholde seg til et hjelpeapparat, med en hjelper de ikke opplever anerkjennelse fra. Det er et menneskelig behov å ha tilhørighet og føle aksept og for noen som ikke opplever det i møtet med sin hjelper, kan erstatningen bli mindre fordelaktige ”støttespillere”. Personer man ønsker å fjerne seg fra fordi de ikke er bra for en, kan bli de en tyr til for i hvert fall å få bekreftelse og føle tilhørighet med noen. En kan derfor si det slik at i en relasjon preget av behovet for anerkjennelse, kan det paradoksalt nok være vanskelig å oppnå nettopp det. Dette er et ”dilemma”, som ikke bare forkommer på måten at klienten har behov for anerkjennelse, som jeg vil utdype litt senere i oppgaven kan det også hjelperen som har behov for anerkjennelse fra klienten, selv om det utarter seg på en litt annen måte.

Opplevelser i relasjon må derfor forstås i lys av våre fundamentale og motstridende behov for tilknytning og avgrensning, hevner Bae og Waastad (1992). Man må i relasjon med mennesker ta høyde for at mange har dårlig tilknytningshistorie (som jeg sammenlignet det med) eller mangel på gode relasjoner, og at de derfor kan komme til å velge ulike strategier for å sikre seg å ikke bli såret. Dette er utfordringer hjelperer ofte møter på og som stiller krav

til deres tilnærming. Hjelperens posisjon må brukes på måter som tar vare på både tilknytning og avgrensning og som skaper selvakseptering og autonomi (Bae og Waastad, 1992).

Løvlie Schibbye mener dette er et dilemma som bare kan løses i praksis, i et direkte opplevd, følelsesmessig møte, som anerkjennende tilnærming. En tilnærming som ivaretar individet, der det møter forståelse, får beholde sin egen opplevelse og blir møtt som et subjekt. Men hva forutsetter det av hjelperen? Selvavgrensning og selvrefleksivitet blir viktige egenskaper hos hjelperen når det gjelder denne gruppen.

6.2 Manglende selvavgrensning og selvrefleksivitet hos hjelperen

Løvlie Schibbye beskriver selvrefleksivitet og selvavgrensning som viktige egenskaper i en kommunikasjon/relasjon mellom hjelper og klient. Som hjelper har de også sin livsverden som preger deres hverdag og hvordan de møter andre. Det handler om å la klienten få lov til å sitte med sin opplevelse. Det handler om å kunne møte mennesker som avviser deg og som du fortsetter å tilnærme deg, fordi du ser et menneske som trenger hjelp.

Løvlie Schibbye (2002:78) definerer selvavgrensning som: ”Å avgrense betyr å skille mellom egne opplevelser og andres, for eksempel mellom egne og andres representasjoner, behov, ønsker, fantasier, lyster, tanker, synspunkter og meninger”. Altså å være forskjellig fra andre.

Ved å ha denne selvavgrensningen vil man som hjelper kunne innstille seg og forutse den andres reaksjonsmønster og handle adekvat ut fra det. Løvlie Schibbye sier at i denne prosessen vet man hvilke psykiske prosesser som tilhører en selv og den andre, altså å kunne se seg selv som objekt i den andres øyne (se seg med den andres øyne/synspunkt.)

Selvrefleksivitet inneholder ideen om handlingens rekursivitet (tilbakebøyning) Det gjør det mulig å betrakte og analysere egne opplevelser og følelser og vite at de tilhører en selv.

Videre å kunne uttrykke dette i ord og tanker. Det handler om å kunne skille egne opplevelser fra andres. Løvlie Schibbye påstår at desto nærmere man er egne prosesser jo nærmere er man selvprosesser i den andre.

Ved at man har selvrefleksivitet kan man forstå den andres opplevelsesverden og ha empati og innlevelse med den andre. Å forstå at den andre har grunner til sin opplevelse av sannheten

og at grunnene også er gyldige. Hjelperen må ha oversikt over/være reflektert i forhold til egne behov og opplevelser og være bevisst hvilken betydning det har i samspillet.

For eksempel hvis man som hjelper blir møtt med kritikk, som man svarer raskt med å komme i forsvar. Da kan man si at man ikke er selvavgrenset, men kjenner bare på egne følelser og skuffelse av å bli avvist. Sagt med Løvlien Schibbys begreper - å klare å se seg selv og sine psykiske prosesser som atskilt fra den andre. Sortering beskriver Løvlie Schibbye som å skille fra hverandre opplevelser i relasjonen. Eksempelvis bli bevisst hvilke motiver som fører til en handling eller oppfatning. Grenser mellom indre opplevelser og den andres blir mer klare.

Selvavgrensning og selvrefleksivitet innebærer også at klienten eller hjelperen våger å slippe grenser fordi de kan gjenvinnes. At man "tør" å la fortvilelsen råde hos klienten. For å ha en anerkjennende relasjon er det viktig å vite hvilke følelser som tilhører en selv og den andre. Klientens historie kan vekke følelser hos hjelperen, som kan føre til at han blir privat eller får vanskelig for å skille mellom seg selv og klienten. Dette vil i sin tur gå utover klienten. Dette kalles også uhensiktmessige overføring og motoverføring. Å inneha selvavgrensning og selvrefleksivitet er viktig for å kunne møte foreldre i en anerkjennende tilnærming.

Fra min egen arbeidserfaring kan jeg minnes at jeg en gang rett min etter egen skillsmisse var i en barnefordelingskonflikt i barnevernet. Det som hadde vært viktig for meg personlig ble også viktig for meg i den saken vedrørende hensynet til barnet. Jeg klarte ikke å holde meg nøytral og så bare barnet som satt mellom foreldrene. Samtalen ble avsluttet da jeg ikke hadde kontroll over situasjonen på den måten jeg burde. I ettertid har jeg skjønt at jeg ikke var selvavgrenset og selvreflektert.

Konflikter mellom hjelper og klient kan ofte handle om at hjelperen ikke er reflektert og avgrenset mellom seg selv og sin klient. Hvordan den enkelte hjelper hankses med konfliktene/motviljen, er også avhengig av vår individuelle grad av selvfølelse, selvrespekt og faglige sikkerhet, mener Jesper Juul (1996). Til syvende og sist henger det sammen med hva slags respekt for vår egen integritet vi ble møtt med da vi selv var barn, sier han. Å være hjelper i tett relasjon med foreldre kan være krevende, fordi det handler om å bruke seg selv på mange måter og en må ha det "ryddig i egen kjeller" for å yte det beste for klienten. Ved at man ikke har avgrenset seg selv eller har uhensiktmessige overføringer, blir det vanskelig å oppnå anerkjennende tilnærming.

Bae og Waastad (1992) sier det er viktig å huske på at enighet i samtalen, ikke er det viktigste. Enighet fra hjelperens side kan tvert imot føre til at klienten får sin virkelighetsoppfatning autorisert av terapeuten, noe som vil undergrave klientens autonomi og svekke klienten som autoritet på egne livserfaringer. Her kan vi finne helpere som "ivrer" etter å forstå og som trekker raske slutninger. Dette kan ofte være vel ment fra hjelperens side, da de ønsker å vise støtte og forståelse, men det kan ta fra den enkelte ens egen opplevelse (B. Bae og J.E Waastad, 1992).

Ofte kan dette handle om helpere som har uavklarte følelser på enkelte områder selv (ikke selvavgrenset) og som dermed ikke ønsker å utdype problemet nærmere.

Hegel (i Løvlie Shibbye 2002) hevdet at anerkjennelsen må være ekte og ikke innautentisk. Det betyr for eksempel at klientens anerkjennelse ikke blir gitt verdig. Dette kan nok føre til utbrenthet hos arbeidere. Det blir et kunstig forhold, der hjelperen "later som", han har medfølelse og engasjement. Hjelperen ser på en måte "ned" på sin klient og den anerkjennelsen hun får fra klienten er uten betydning for henne. Det blir hjelperens ansvar å være klar over disse "fallgruvene" i sitt daglige virke. Det er i liten grad omtalt hvor vanskelig det kan være å praktisere anerkjennelse. En forutsetning for å praktisere er at man har en viss oversikt over seg selv og har et forhold til egne opplevelser.

Da har jeg redegjort for anerkjennende tilnærming og viktige forutsetninger for det. Samtidig har jeg sett på utfordringer, som har utgangspunkt i egen tilknytning og behov for anerkjennelse.

Mine hovedpunkter fra teorien og det jeg ønsker å se nærmere på er:

- Hva verdsatte de i relasjonen til sin helper?
- Hva oppleves som anerkjennende for den enkelte forelder?
- Hvilken betydning har det å bli anerkjent som foreldre?
- Hva vanskeliggjorde en anerkjennende tilnærming?

7.0 Oppsummering av teoridelen

Min redegjørelse for anerkjennende tilnærming viser at det påligger hjelperen et ansvar i forhold til å oppnå dette. Det krever kompetanse i å se den andre og hjelperen skal være ”menneskelig” samtidig som han/hun ikke skal bruke seg selv slik at hun blander egen historie med foreldrenes. De som har arbeidet med mennesker over tid, vet at dette kan være en utfordring. Kjenner man for eksempel familiens historie veldig godt og deltatt på deres opp og nedturer, kan det være vanskelig å samtidig være ”profesjonell” og sette nødvendige krav. Slik sett kan anerkjennende tilnærming være en utfordring for ekspertrollen? For det kan oppleves som mer krevende å ha foreldrene som medaktører, ta utgangspunkt i deres livsverden og bli involvert i deres problemer, enn å være en ekspert som ”fikser og ordner”, samtidig som hun/har ikke virkelig tar del i deres opplevelser og hverdagsliv. En ekspert vil kanskje se resultater på kortere sikt og slippe å bli følelsesmessig involvert, men i følge de teorier og tanker jeg har gjort meg, er det ikke det som styrker foreldre i deres foreldrerolle. Det gjelder å skape mening, sammenheng og håndterbarhet for foreldrene, noe som er ”friskhetsfaktorer”, men noe som krever god kjennskap til deres livsverden og hverdag.

Det at foreldrene har en så sentral rolle som viktige tilknytningspersoner og samspillsaktører for sine barn, blir utgangspunkt for at de må styrkes i samspill og oppdragelse av egne barn. Styrking av foreldre og styrking av barn henger tett sammen og det er viktig for å bryte den ”sosiale arven”. Dessuten hevder Andersen (2000) at tidligere barnevernsbarn sier det hadde vært mindre å sår å få hjelp hvis hjelperne hadde behandlet foreldrene med større respekt og verdighet. ”Å ta verdigheten fra foreldrene innebærer samtidig å berøve barna retten til å oppleve å være noe verdt”(Andersen, 2000:85). Derfor blir styrking av foreldrerollen så viktig.

Foreldre må betraktes som en ressurs og man må som hjelper skape en allianse med dem i foreldrearbeidet. Dagens samfunn kan gjøre det vanskelig og utfordrende å være foreldre. I tillegg til å slite innad i familien, må familien også ta hensyn til eller kjenne på en annerledeshet i forhold til andre foreldre og deres barn. Andersen (2000) hevder at et fellestrekk ved familier som har ungdom med rusproblemer er at de trekker seg tilbake fra sosial omgang med venner, naboer og andre. Det kan være starten på en ond sirkel og en

opplevelse av å ikke være ”god nok”. Dette handler vel om dilemmaet om å være selvstendig og ha behov for anerkjennelse.

Lene Lind (1994:12) sier det slik ”Det må bygges en bro mellom følelser og intellekt, først da er det mulig å få full forståelse og respekt for de menneskene som sliter...” Vi må fremme en større forståelse og toleranse for mennesker, istedenfor å isolere dem. Vi må se på deres egen virkelighet og hva som er livskvalitet for dem mener hun.

8.0 Metodedelen

8.1 Presentasjon av informanter

Jeg har valgt ut 11 informanter. Det er 5 fra Home- Start familiekontakten og 5 fra familieveiledning i kommunal regi. 1 hjelper fra Home Start familiekontakten og en hjelper fra det kommunale tilbudet. Dette var mine informanter;

- afgansk far, gift og har 4 barn
- enslig mor, 2 barn
- mor, gift, 2 barn
- marrokansk mor, gift, 2 barn (1 funksjonshemmet)
- mor, gift, 2 barn
- enslig mor, 2 barn med ADHD diagnose
- enslig mor, 1 barn
- far, gift, 2 barn
- mor, gift, 2 barn
- russisk enslig mor, 1 barn
- familiekontakten
- veileder i kommunal regi

8.2 Home-Start familiekontakten

Home start ble grunnlagt i 1973 av Margareth Harrison. Home start er en uavhengig frivillig organisasjon, drevet med støtte fra Barne-og familiedepartementet. Det er et familiestøtteprogram som supplerer det offentlige hjelpeapparatet. Hjelpen ytes av frivillige som kommer hjem til familien en dag i uken. De jobber ut ifra et fokus på de muligheter og ressurser som ligger hos familien og sammen med familien, som en likeverdig part i samspillet. Familien definerer hjelpebehovet. Deres fokus er videre å øke selvtiliten og selvstendigheten til familiene ved å:

- støtte vennskap i eget hjem, der verdigheten blir respektert og beskyttet
- legitimere vanskelighetene
- utvikle en relasjon der opplevelser/erfaringer blir delt.

Home-start familiekontakten er et familiestøtteprogram for familier med barn under 7 år, som er i en vanskelig livssituasjon. De fleste familiene som får hjelp, har et lite sosialt nettverk rundt seg. Det kan være enslige foreldre som er slitne, foreldre med psykiske problemer, eller unge erfarne foreldre som trenger råd i forbindelse med foreldrerollen. Organisasjonens arbeid er ikke forankret i noen bestemt teori. (www.homestartfamiliekontakten.no)

8.3 Familieveiledning i kommunal regi

Fra bydelen hvor jeg jobber intervjuet jeg en gruppe som mottar veiledning og støtte i forbindelse med sine barn. Noen mottok veiledning i forhold til PMTO, Parent Management Training-Oregon, og noen av dem mottok veiledning fra en familierådgiver. Det som er felles er deres fokus på foreldrerollen og trening i å fremme samarbeidet med sine barn. PMTO hjelper foreldre til å bryte fastlåste samspillmønstre og erstatte disse med mer hensiktsmessige samspillmønstre mellom barn og foreldre. Videre er målet å gjøre familiens hverdag lettere og bedre tilpasningen til hjem, barnehage, skole og venner.

9.0 Metodiske avklaringer

Jeg vil i denne delen ta for meg min spørreundersøkelse. Først redegjør jeg for hvordan intervjuguiden ble utarbeidet og dermed hvordan intervjuene foregikk. Jeg tar for meg etiske og anstendige forhold i min forskning. Videre de tre vitenskapskriterier; reliabilitet, validitet og generalisering. Disse vil jeg gå inn på og beskrive, samt vurdere om denne undersøkelsen oppfyller disse kriteriene. Jeg diskuterer hvilke svakheter og styrker jeg kan se i etterkant av undersøkelsen i sin helhet.

Hvilke utfordringer innebærer det å benytte den metode jeg har valgt? Og hvordan kom dette til uttrykk i min undersøkelse? Etter for første gang å ha foretatt egen undersøkelse, anser jeg det som meget hensiktsmessig å redegjøre for styrker og svakheter ut ifra vitenskapskriterier og krav forskningen stiller.

9.1 Valg av metode

Metodevalget er tatt med utgangspunkt i problemstillingen og på hvilken måte jeg kan få et mest mulig sannferdig svar på den. Målsettingen med undersøkelsen er å få et innblikk i hva foreldre som mottar hjelp opplever som *reell* hjelp og hvordan det styrker de som foreldre. Altså hvilken opplevelse den enkelte sitter med etter møte med sin hjelper, på hvilken måte de føler at det hjelper og hva de mener det gjør med dem som foreldre. Men hvorledes skal jeg oppnå denne kunnskapen?

Jeg fant at min problemstilling ikke lett lar seg svare på ved å bruke kvantitativ metode, så jeg valgte kvalitativ metode.

Kvalitativ forskning kan sees som en motsetning til det dominerende positivistiske paradigme i blant annet psykologien og sosialvitenskapen, og har en hermeneutisk profil. Kvalitative metoder søker gjerne etter mening hos individene, dvs. individets intensjoner for sine handlinger (Mc Leod 2001). Det handler om å finne meningen og sammenhengen bak ordene til den enkelte. Kvale (1997:17) beskriver kvalitativ metode slik: "Det kvalitative forskningsintervjuet forsøker å forstå verden fra intervjupersonens side, å få fram betydningen av folks erfaringer, og å avdekke deres opplevelse av verden, forut for vitenskaplige forklaringer." Videre sier han vi som forskere må tolke meningen som kommer fram fra intervjuedes livsverden. Gjennom ord, tonefall, ordvalg og kroppsspråk blir deres opplevelser og meninger tilgjengelig for forskeren. Det blir opp til forskeren å på kort tid skape en atmosfære som tillit som gjør at historiene blir fortalt.

Jeg benytter også narrativ tilnærming, da jeg anser at jeg da kan få enda mer grep om deres livsverden og deres historie. I en narrativ tilnærming blir forståelsen og tolkningen tatt ut ifra den kontekst eller situasjon narrativene forstås innenfor.

Dobson (2005) hevder narrativer ikke nødvendigvis har en begynnelse, midtdel og slutt, fordi at man ikke kan vite når historien begynner og ergo ikke når den slutter eller hva som er midten av historien. Videre kan en narrativ starte med fremtiden og gå tilbake til fortiden. Disse narrativer bindes sammen og forklarer. Derfor definerer vi narrativer som en historie som består av tidligere hendelser. I tillegg forteller narrativ informasjon om en sekvens av intenderte handlinger gjort av en gruppe eller person (Dobson 2005).

Crites (Karseth 1997) kaller narrativer for ”hellige historier”, og han sier at disse former vår bevissthet. Disse hellige fortellinger er vår oppfatning av oss selv, og virkeligheten skapes gjennom dem.

Jeg fant det mest hensiktsmessig å bruke denne metoden, fordi mitt tema for oppgaven kan være vanskelig å sette ord på for foreldrene. Sannsynligvis har de aldri fått slike spørsmål tidligere, hverken fra andre eller stilt seg selv. Intervjuundersøkelsen tydet på at de ikke var bevisst på det selv, før jeg startet intervjuet og svaret kom som en del av en historie. Hadde jeg foretatt kvantitativ forskning ville jeg fått en annen informasjon.

9.2 Utvalg til forskningen

Informantene til min forskning ble valgt på bakgrunn av min problemstilling og hvem jeg anså kunne gi meg relevant empiri ut ifra det. Jeg kom frem til at utvalget skulle bestå av informanter innenfor ulike grupper; Foreldreveiledning i bydel Grorud (generell familieveiledning og veiledning basert på metoden PMTO) og Home Start familiekontakt. Alså ulike grupper med litt ulikt tilnærming. Jeg anså at disse gruppene ville gi tilstrekkelig data for å få belyst problemstillingen. De mottar begge hjelp i forhold til sine barn og er i en relasjon med en hjelper, som er sentralt i min oppgave. Samtidig har de ulikt utgangspunkt for sitt arbeid, noe som kan framheve mine poeng enda bedre.

Jeg kontaktet de først per telefon. Så sendte jeg en oppsummering av hva oppgaven min gikk ut på (vedlegg 1) Da de samtykket, laget jeg et skriv som jeg ga dem. På skrivet sto det litt om meg, oppgaven og at prosjektet var godkjent av datatilsynet(vedlegg 2). Jeg informerte også om hvordan intervjuet skulle foregå og hvilke virkemidler jeg skulle bruke. Jeg fikk dermed en kontaktperson innenfor hver gruppe. Jeg satte som kriterium at de måtte ha fått hjelp over 3 måneder og at de hadde hatt kontakt med hjelpeapparat tidligere. Dette for at de skulle kunne ha litt perspektiv på det å motta hjelp. Kontaktpersonene tok så kontakt med en del brukere de anså ville være i målgruppen. Det var på den måten et tilfeldig utvalg jeg fikk i min undersøkelse. Intervjuene jeg hadde foregikk på mitt jobbkontor, Home Start koordinators kontor, i informantens hjem og på jobben hos en av dem. Det var lite føringer fra min side på hvor intervjuene skulle foregå. Det viktigste var at det var et sted hvor foreldrene følte seg trygge og fortrolig.

9.3 Utarbeidelsen av intervjuguiden

Kruuse (1989) omtaler to typer kvalitative intervju. Det er det semistrukturerte og det ustrukturerte intervju. Førstnevnte intervjutype, også kalt halvstrukturert, er delvis strukturert da det i forkant av intervjusituasjonen er laget spørsmål. Disse spørsmålene blir utgangspunkt for videre utdypning, og så stilles (eventuelt) enkelte tilleggsspørsmål etter hvert, ut ifra hva som er relevant i forhold til det som blir fortalt. Intervjueren har her mulighet til å følge opp spørsmål i forhold til hva som avdekkes. Rekkefølgen av spørsmål er også fleksibelt. Det ustrukturerte blir mer som en samtale, uten noen spesiell plan for hva en skal spørre om (Kruuse, 1989). Kvale (1997:21) omtaler denne intervjuformen slik: "Et intervju som har som mål å innhente beskrivelser av den intervjuedes livsverden, med henblikk på fortolkning av de beskrevne fenomenene".

Ut fra min problemstilling og narrativ som metode, ble det seminstrukturerte intervju best egnet. I utarbeidelsen av intervjuguiden (vedlegg 3) lagde jeg en grov skisse med hovedspørsmål. Spørsmål ble stilt i tillegg i forhold hva som behøvdes å utdypes og lignende. Noen var veldig åpne og snakket i vei, mens med andre måtte jeg stille flere spørsmål og på ulike måter. Spørsmålene var tematisk relatert til intervjuemnet og de teoretiske begrepene jeg bruker i problemstillingen og analysen. Dette ga meg tilgang til informantenes individuelle opplevelse via narrativer. Ifølge Flick (2003) bør det narrative intervju starte med et generelt narrativt spørsmål som refererer til studiens tema. Spørsmålet skal stimulere informantenes hovednarrativer. Siste del av intervjuet er den "balanserende del", der informanten kan bli stilt spørsmål som tar teorien til inntekt. For å balansere historien, reduseres "meningen" av det hele til en felles benevnelse. På dette stadiet, sier Flick, blir informantene eksperter og teoriserer seg selv. Dette var elementer jeg tok i betraktning da jeg utarbeidet intervjuguiden.

Jeg var i hele prosessen opptatt av at spørsmålene skulle være med på å skape en positiv interaksjon (Kvale 1999). Jeg la derfor vekt på at spørsmålene var enkle å forstå, med et lite akademisk språk, og virket å motivere informantene til å fortelle. Fordi jeg var ute etter å oppnå representative data, var jeg meget opptatt av å la informantene fortelle ut fra det generelle narrative spørsmål. Jeg måtte være oppmerksom på å ikke stille spørsmål som ble for direkte eller evaluerende.

9.4 Gjennomføringen av intervjuene

I mine intervjuer brukte jeg båndopptaker, samtidig som jeg noterte hvis det skulle være noe spesielt. Notatene satt jeg også med for at situasjonen skulle virke litt ”kjent” for intervjuobjektene. Samtidig var jeg ”fri” til å lytte og være åpen for det som kom.

Før vi startet intervjuet, presenterte jeg meg selv, min problemstilling og hensikten med forskningen. Jeg informerte om hvordan data materialet ville bli behandlet, som at det var full anonymitet og fortrolighet. Jeg sa også at de hadde mulighet til å trekke seg underveis. Ingen av intervjuobjektene motsatte seg å bruke båndopptaker eller trakk seg under intervjuet.

I starten av intervjuet virket flere nokså usikre og ukomfortable i situasjonen. Det kunne nesten virke som om de hadde prestasjonsangst. Men de ”tødde” fort opp og intervjuene varte nesten uten unntak lenger enn det jeg hadde tenkt eller hadde behov for. Det virket som de synes det var fint å snakke om seg selv og sine opplevelser ut fra et perspektiv de ikke hadde tenkt så mye på. Jeg merket meg at jeg brukte mye av Sterns ”redskaper” i samtalene, for eksempel affektiv inntoning. I slutten av intervjuet uttrykte flere at de var glade for å være til hjelp og nytte for forskningen.

Utvalget varierte i forhold til kjønn, alder, nasjonalitet og utdanningsbakgrunn. Dette gjorde at jeg måtte tilpasse språket mitt en del i forhold til hvem jeg snakket med. Ofte måtte jeg bruke synonymord. Noen forsto ikke ordet anerkjennelse for eksempel. Ved gjennomgang av intervjuene kan jeg høre at jeg er bevisst på mest mulig fri flyt i samtalen.

Intervjuene var alle veldig forskjellige. Siden jeg ikke hadde møtt foreldrene før var jeg ikke forberedt og ”tunet inn” som jeg vanligvis er når jeg skal ha klientsamtaler. Jeg visste ikke helt hva som møtte meg. Jeg merket at jeg var tryggere i møte med innvandrere som foreldre. Grunnen til det er nok at jeg jobber med innvandrere til daglig og at jeg dermed kom inn i min vante rolle i møte med dem.

Jeg møtte foreldrene med størst mulig ydmykhet, da jeg vet at dette er familier som sliter i hverdagen og som kanskje har forholdt seg til mange fagpersoner. I mine første intervjuer var jeg litt usikker på min rolle. Jeg er vant til å ha samtaler i mitt arbeid, men her var rollen min annerledes. Dette var litt uvant. Jeg oppdaget at jeg i min forskerrolle også måtte legge vekt på å skape tillit og trygghet. Samtidig var det viktig å utfordre dem litt og etterspørre meningen i deres historie, selv om det var et følsomt tema. Jeg måtte altså være bevisst på min

forskeragenda og samtidig skape en god relasjon for å få samtalen og den informasjonen jeg ville.

9.5 Transkriberte intervju

Etter at intervjuene var gjort, ble de strukturert i tekstform. Dette ga meg en bedre oversikt over mine funn, som jeg brukte i analysen. Det muntlige språket i tekstform kan virke ”nakent” i seg selv, men siden utvalget ikke var større husket jeg intervjuet i sin helhet og husker hva de mente med de ulike utsagnene. Jeg husket også kroppsspråket de brukte i tillegg til det de uttrykte i ord. Kvale (1997) sier at det transkriberte intervjuet kan bli noe som intervjuobjektene ikke vil vedkjenne seg i ettertid, da språket blir enkelt og de kanskje ikke husker meningen bak. 2 av mine intervjuobjekter ville endre på intervjuet i det de skulle underskrive på gjennomført intervju. De mente de ikke hadde sagt det helt slik, selv om jeg hadde transkribert det ordrett. Det muntlige språket har andre regler enn det skriftlige. Kvale (1997:104) sier det slik; ” Transkripsjoner er ikke kopier eller gjengivelser av en egentlig realitet, det er abstraksjoner, slik som topografiske kart er abstraksjoner av det opprinnelige landskap de er hentet fra”.

10.0 Etske betraktninger

Kvale (1997) fremhever betydningen av at de etiske sidene i en forskning blir tatt hensyn til i hele prosessen. Han vektlegger 3 etiske regler for forskning: Det informerte samtykke, konfidensialitet og konsekvenser.

Et informert samtykke innebærer at intervjupersonene informeres om undersøkelsens overordna mål, hovedtrekk og fordeler og ulemper. Videre informeres de om at de kan trekke seg når som helst. I min undersøkelse informerte jeg skriftlig (vedlegg 2) og muntlig i forkant om hensikt og gjennomføring, samt at de hadde mulighet til å trekke seg.

Konfidensialitet innebærer, å ikke offentliggjøre personlige data som kan avsløre personenes identitet. Med utgangspunkt i Personopplysningslovens §31, søkte jeg Datatilsynet, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS, om behandling av personopplysninger til bruk i mitt prosjekt. Jeg opplyste at data ville bli slettet ved prosjektets slutt og at jeg ikke ville lagre

noen personopplysninger. Jeg informerte om at jeg ville bruke kjennemerker som kjønn, nasjonalitet og barnets alder i min dataoppbevaring (vedlegg 4)

Personvernombudet ga tilbakemelding og ut ifra opplysninger gitt i meldeskjema og øvrig dokumentasjon, fant de ikke at prosjektet medfører meldeplikt eller konsesjonsplikt etter personopplysningslovens §§ 31 og 33. Krav om korrekt oppbevaring av konfidensielle opplysninger, anonymisering og sletting av data, mener jeg er ivaretatt.

Det er forskerens ansvar å tenke over mulige *konsekvenser* intervjuet kan ha for sine informanter. "Situasjonens preg av personlig nærhet setter større krav til intervjuerens følsomhet med hensyn til hvor langt hun eller han kan gå med sine spørsmål"

(Kvale, 1997:69)

Jeg var i mine intervjuer bevisst på at jeg bare skulle være sammen med de en time og hva min agenda var. Dette klargjorde jeg for intervjuobjektet. Jeg "kjente etter" hvor langt jeg kunne gå i mine spørsmål og at jeg ikke skulle framtre som noen terapeut for de. Dette ble også kontaktpersonens ansvar. De kjente sine foreldre og unnlot å spørre de som hadde mye å slite med og der intervjuet kanskje ville få uheldige konsekvenser. Hva intervjuobjektene fikk for ettertanker eller eventuelle konsekvenser kan forskeren aldri helgardere seg mot.

10.1 Anstendighet

I denne undersøkelsen opplevde jeg å dra nytte av å ha jobbet som sosialarbeider, i min tilnærming til gruppen. Det er viktig å være seg bevisst at det som blir fortalt, for noen av informantene kan oppleves som vanskelig. Det gjelder å tilpasse spørsmålene i forhold til den enkelte og når man spør om hva. Kommer det opp "ting" som tydelig berører informantene, må man også sørge for å avslutte intervjuet på en god måte. Informantene skal ikke gå fra intervjuet og føle at forskeren har "stukket hull" på noe for så å "stikke av". Siden jeg hadde blitt betrodd å få tilgang til informanter, så følte jeg for å behandle dem på en anstendig måte. Med anstendig forskning mener jeg at man har respekt for de man forsker på, dvs. intervjuer. Det er viktig å stille seg spørsmålet om hvordan det blir opplevd fra informantens side og hvorvidt en selv hadde vært fortrolig med å bli spurt om det samme.

10.2 Vitenskaplighet

I dette kapitlet vil jeg se på om mine spørsmål fra intervjuguiden har påvirket informantene. Likeledes hvordan de har gitt informasjon, og hvordan jeg oppfatter denne informasjonen. Det kvalitative forskningsintervjuet har ifølge Kruuse (Kruuse 2001) ikke blitt godtatt vitenskapelig, fordi den kvalitative metode ikke møter de krav som den positivistiske forskningstradisjonen har lagt til grunn, blant annet reabilitet og validitet. Jeg ønsker derfor å se på disse kriteriene i forhold til mitt eget forskningmateriale.

10.3 Reliabelhet

Kvale (1996) sier at forskeren bør ha god kjennskap til forskningstema, ha et klart formål med undersøkelsen, kjenne til ulike intervjuteknikker og velge den som passer best i forhold til forskningstemaet. Jeg har jobbet med oppfølging av mennesker med ulik problematikk i 13 år. Jeg har eget barn og ellers en livshistorie som har gitt meg noen betraktninger. Samtidig er dette et interesseområde, og derfor mener jeg at jeg kjenner godt til forskningstemaet. Dette studiet har gitt meg innsikt i ulike intervjuteknikker.

Reliabilitet har å gjøre med påliteligheten til datamaterialet. Ville jeg for eksempel fått liknende resultater om jeg hadde gjort undersøkelsen om igjen? Det ligger i den kvalitative metodikkens natur at dette er en svakhet. Det er en fare at spørsmålene man stiller påvirker informantene. Det er mulig at noen av mine spørsmål er ledende, på den måten at de skjønner hvilke svar det er "korrekt" å gi. Jeg tror for øvrig at selve problemstillingen også kan være ledende, eller hvordan jeg legger fram hva oppgavens tema er. Uansett tenker jeg at dette er individuelt. Noen vil oppleve spørsmålene som ledende mens andre ikke oppfatter det slik. Jeg tror det har å gjøre med den enkeltes tidligere erfaring og evne til å tolke. Samtidig kan forskeren med sin kroppsholdning og væremåte uttrykke noe som kan "farge" intervjuobjektene i forhold til hvilke svar de gir eller hva de velger å fortelle. Som forsker forsøkte jeg å være mest mulig objektiv for å unngå denne fellen. Det som kanskje var min styrke som forsker er at jeg er veldig godt vant til å ha samtaler og er trygg i rollen, noe som nok merkes av informantene og har gjort dem mer "fri" til å fortelle. Jeg forsøkte i intervjuene å få fram historier, hentet fra deres livsverden.

Jeg var bevisst på at jeg kunne påvirke intervjuobjektene med mine tilbakemeldinger. Som Kvale (1997) sier kan intervjuerens verbale og kroppslige respons kan fungere som positivt og negativ forsterkende på intervjuobjektet. Men ved at jeg var bevisst dette, mener jeg at den faren er mindre enn den kunne ha vært.

Til tross for at intensjon om å unngå ledende spørsmål, kan dette være vanskelig i en samtale eller intervju, noe vi også finner støtte fra Kvale (1997). Men han mener også at ved å stille ledende spørsmål i kvalitative forskningsintervju, får man også sjekket reliabiliteten.

Det kan være hensiktsmessig å analysere de ulike typene av ledende spørsmål og deres innflytelse på informantenes svar.

Hva som ellers kan synes å ha styrket min undersøkelses reliabilitet er at jeg kategoriserte emnene i intervjuguiden så ble det lettere å sørge for at mine intervjuobjekt ble spurt innenfor de samme kategorier.

Når det gjelder transkriberingen kan det oppstå fortolkningsfeil. Det er jeg som forsker som transkriberte materialet, tolket og analyserte og dette styrker undersøkelses reliabilitet, ifølge Kvale. Er dette vitenskapskriteriet oppfylt - vil det også si at validitetskriteriet er oppfylt.

10.4 Validitet

Validitet betyr gyldighet. Er forskningen valid, betyr det at man har forsket på det som var hensikten med oppgaven og at det er det man spør om i problemstillingen. Validitet i kvalitativ forskning avhenger av forskeren, om han velger ut tolkninger og argumenter som blir troverdige.

Det kvalitative intervjuet har sin styrke i validitet, blant annet fordi man kan be om presiseringer fra informanten om nødvendig. Som for eksempel: Hva mener du med det? Hva legger du i det begrepet? Dette er spørsmål man kan stille intervjuobjektet når man som intervjuer er usikker på hva som blir formidlet. Det er viktig at man er bevisst på at definisjoner av begreper kan være ulikt og at man etterspør dette.

Kontinuerlig i oppgaven foretok jeg en vurdering av hvorvidt min forskning var gyldig i forhold til problemstillingen. Jeg fulgte også Kvales (1991) oppdeling i syv stadier av intervjuundersøkelsen-tematisering, planlegging, intervjuing, transkribering, analysering,

validering og rapportering. Det er jeg som forsker som velger ut tolkninger som blir troverdige.

Man kan for eksempel stille spørsmål om undersøkelsen inneholder det jeg hadde ment å undersøke? Jeg omformulerte problemstillingen midt i forskningsprosessen, kan forskningsresultater være valide da? Jeg tenker at den er valid, da det var mer å spesifisere problemstillingen innenfor samme tema. Jeg var forberedt på dette og min intervjuguide inneholdt derfor spørsmål som fanget opp dette. Mine forskningsfunn ble ellers tolket og vurdert i forhold til teorien gjennom hele prosessen. På denne bakgrunnen mener jeg at min forskning er valid.

10.5 Generaliserbarhet

Er forskningen generaliserbar, betyr det at den er overførbar. Generalisering dreier seg om overførbarhet og er en forutsetning for at de overnevnte kriteriene er oppfylt (Kruuse 2001). Det vil si å kunne forutse nye hendelser ut fra erfaring med en ny situasjon, og i hvilken grad man kan forvente at noe tilsvarende skal skje igjen i lignende situasjoner. Kvale (1999) har tre skisserte former for generalisering. Den *naturalistiske* generaliseringen baserer seg på personlige erfaringer og er en slags kunnskap om hvordan ting fungerer, noe som gir forventninger. En formell og eksplisitt generalisering er *statistisk* generalisering som baserer seg på tilfeldig valgte personer og kvantifisering av intervjufunnene. Den tredje formen er den *analytiske* generaliseringen. Dette blir en vurdering av om funnene i undersøkelsen kan brukes som en rettleiding for hva som kan komme til å skje i en annen lignende situasjon. Denne undersøkelsen tar utgangspunkt i analytisk generalisering.

Jeg mener at min undersøkelse er reliabel, og at validitetskriteriet dermed er oppfylt. Resultatene kan på dette grunnlaget sies å være generaliserbare.

11.0 Oppsummering

Jeg har i denne undersøkelsen forsøkt å være bevisst etiske spørsmål, og i beste hensikt strevet etter å etterkomme vitenskapskriteriene reabilitet, validitet og generalisering. Jeg har gjennom undersøkelsen vurdert etiske spørsmål, reabilitet og validitet i alle undersøkelsens ledd.

Jeg tenker at intervjuobjekt påvirker undersøkelsen i stor grad på samme måte som intervjuer gjør det. Informant foretar også et valg med hensyn til hvilken historie de vil fortelle i forhold til hvordan de oppfatter spørsmålene som stilles. Og samtidig må de fortelle det på en slik måte at de tror forskeren vil oppfatte det ”slik det var”. Det blir informantenes ansvar å gi en bakgrunnshistorie og fortelle det på en slik måte, som gjengir den virkeligheten de ønsker å gi et bilde av. Dette er av stor betydning, for at ikke forskeren skal ”utfylle” historien på egen hånd. Dette er noe forskeren intuitivt kan gjøre i sitt forsøk på å forstå. Målet er at deres indre bilder skal stemme overens med de bildene som dannes i vår bevissthet.

En kan også stille spørsmål om hvorvidt min teori er med på å forme deres narrativer eller fremkalte historier som aldri hadde blitt fortalt hvis spørsmålet ikke hadde blitt stilt. Men som forsker trenger jeg data i forhold til hva jeg ønsker å belyse og stiller spørsmål som gir meg informasjon i forhold til det.

Jeg har i ettertid tenkt litt på om vi heller burde møttes på kafe e.l. Følte de seg kanskje bundet av å ha intervjuet vegg i vegg med veilederen eller koordinatoren? Samtidig tenker jeg at det ville skapt en litt ”kunstig” situasjon for dem.

Det er alltid en fare for at man ”farger” informantene, på den måten at man legger føringer for hvilke svar som blir gitt. Her blir det viktig å skape en god og trygg atmosfære i intervjusituasjonen, slik at den reelle opplevelsen til informanten kommer fram.

Det var også viktig at jeg forholdt meg like interessert til all informasjonen og dannet meg en oppfatning av den og ikke bare var oppmerksom på det som passet det jeg ønsket å få fram i min problemstilling.

På mange måter kan man si at narrativ tilnærming kan være krevende. Det stilles store krav til forskerens væremåte og kommunikasjonsferdigheter. En forskers adferd kan fremkalle ulike historier. En må være bevisst på egen tolkning i den historien man får fortalt og holde egne fordommer utenfor, selv om det er alltid er noe man har med seg i møte med mennesker.

I kvalitativ forskning blir den informasjonen som innhentes subjektiv. Hvilken overføringsverdi har de da? Kvale argumenter for at det er en styrke og at de variasjonene som kommer opp fra informantene gir et bilde av en mangfoldig og kontroversiell menneskelig verden. Informantene svarer og formulerer selv sin oppfatning av den verden de lever i, gjennom den dialogen intervjuet foregår i.

Jeg har stor respekt for å drive forskning. Både i forhold til de opplysningene man får i kraft av å være forsker og hva materialet kan brukes til. Det er stort behov for varsomhet og bevissthet rundt makten i kraft av å drive forskning og man må ta på alvor de kriteriene forskningen stiller.

12.0 Innledning til drøftingsdelen

Min arbeidserfaring har vist at flere av de som mottar hjelp fra hjelpeapparatet er en marginalisert gruppe. De mangler ofte nettverk og gode relasjoner til andre mennesker. For noen er en profesjonell eller frivillig hjelper den som står dem nærmest, og de blir dermed viktige personer i forhold til individets utvikling og fungering.

Men å bli den viktige personen i et menneskets liv, forutsetter en god relasjon mellom klient og hjelper. Anne Fjell (2001) er entydig på at hvis en skal prøve å hjelpe familier, må en god allianse ha funnet sted før en introduserer endringsskapende elementer. Foreldrene har stort behov for å bli ivaretatt på sine egne behov. De vil trenge støtte og hjelp til å få kontroll og struktur på sin egen situasjon. Det er viktig å ikke problemfokuserer, da det kan gi foreldrene en følelse av at de ikke har vært gode nok foreldre og at barnas problemer har vært deres ansvar. Hun fremhever betydningen av at ved å ta foreldrenes perspektiv og gi dem anledning til å legge fram egne opplevelser, vil dette lette den følelsesmessige byrden de har bærer på. Dette er også elementære elementer i anerkjennende tilnærming, som jeg mener er en god tilnærming med denne gruppen. I denne delen vil jeg se på i hvilken grad det stemmer med

mine informanters opplevelse. Hva ble verdsatt i relasjonen? Hva opplevde de i samarbeidet med sin hjelper og på hvilken måte det førte til en styrking eller svekkelse i deres foreldrerolle? Samt hva gjorde det vanskelig for partene å oppnå anerkjennelse?

I følge min undersøkelse var det å bli møtt, forstått og få positiv bekreftelse på seg selv, som bidro til styrking av foreldrerollen. Å bli spurt om de følte de ble anerkjent som foreldre hadde en så ”magisk” virkning på foreldrene og virket som et mirakel spørsmål. Det var som om det ene spørsmålet ga meg svar på om hjelpen i sin helhet hadde vært vellykket. Som om den opplevelsen ”skilte mellom havren og hveten” på den hjelpen de hadde fått. Det har vært en bekreftelse for meg på hvor viktig det er å bli anerkjent som foreldre. Som en mor uttalte det når jeg spurte om hun følte hun hadde blitt anerkjent som forelder ”... ja, hun sier ofte at det dere gjør er fantastisk...for det er slik at når ungene dine får trøbbel på skolen...uff..nå kommer jeg til å begynne å grine vettu...” Og ved dette skapes endringen...

13.0 Hva opplevde foreldrene som det viktigste i samarbeidet?

På det generelle spørsmålet om hva som ble opplevd å være det viktigste i samarbeidet fikk jeg mange ulike svar. Følgende utsagn viser likevel noen av hovedtrekkene;

”...det viktigste av alt er å vite at jeg kan ringe til noen - at det er noen som er der som hører. Det gir en trygghet i seg selv.”

”Jeg er trygg hos familieveileder, hun sier ikke noe videre og hun har sagt hun bryr seg... hun har sagt: jeg gleder meg til å møte dere... og vet du hva det er så deilig!”

”... det er viktig både med alle rådene familieveileder gir og måten hun møter meg på...”

”... hun trodde på alt vi sa og det var så veldig- veldig deilig... det var ikke det at hun satt der med så mye teori fra skolen som en psykolog, men det at hun faktisk satt der og hadde erfaring fra barneskolen og trodde på oss... det var en kombinasjon som ble så bra...”

”... hun hørte ordentlig på oss, stilte ikke så mange kritiske spørsmål... og hun sa hva kan jeg gjøre for å gjøre hverdagen lettere for dere...? guri... det var så deilig!”

”... ja og så har hun satt av tid til oss på slutten av dagen, for det er da det passer for oss... og da har hun faktisk ikke noe mer på timeplanen hun... og det har vi faktisk skjønt... vi kan faktisk snakke til vi er ferdig! Det sitter ingen på venterommet eller ingen som ser på klokka..” Far skyter inn her og sier; *”... Vi har vel aldri sittet så lenge heller, men det er bare følelsen av at hun har så god tid...”*

Hva betyr disse utsagnene? Hva har hjelperne klart å få til i relasjonen når det blir opplevelsen? Dette viser at hjelper har her klart å gi sine foreldre en følelse av å ha tid, eller kanskje bare at hun har klart å være helt tilstede i samtalen? At hjelperen har tid, at hun viser seg som et menneske og at hun hadde lyst til å dele tiden med dem, er kommentarer som har gått igjen som det viktigste ved samarbeidet. Jeg tolker det slik at hjelperne her har klart å være fullt og helt tilstede. Ut ifra beskrivelsen tolker jeg det slik at det har vært en gjensidighet og likevekt. Disse utsagnene bærer preg av at det er relasjonen som har vært viktigst i samarbeidet og den inneholder stor grad av anerkjennelse mellom partene. Med det tolker jeg det slik at anerkjennende tilnærming er noe av det viktigste i et foreldresamarbeid med formål om å styrke forelderrollen.

Det er interessant å se at på dette spørsmålet som ble stilt til alle: Hva synes du er det viktigste i det foreldresamarbeidet du har? Så er et faktisk ingen av informantene som nevner at hjelperen har ordet opp for de, kommet med løsninger el. En ekspert rolle er altså totalt fraværende her. Det er altså framtrædende at det er relasjonen som er det viktigste. Men hvordan oppnå et samarbeid i forhold til det systemet den enkelte hjelper befinner seg innenfor?

14.0 Hva var foreldrenes opplevelse av å motta hjelp?

14.1 Hjelp med utgangspunkt i livsverden eller systemverden?

En bussreise jeg nylig var på i Spania nylig, ga meg assosiasjoner til Habermas tenkning om livsverden og systemverden. Sjåføren på bussen jeg satt på, stoppet og tok med seg noen passasjerer selv om det egentlig var fullt i bussen. Han informerte passasjerene om at det kom

en annen ledig buss ved neste stoppested og at de kunne gå av der. Passasjerene satte seg i busstrappa og var fornøyd med forslaget. Jeg måtte le og tenkte at dette ville aldri ha skjedd i Norge. Bussjåføren ville ha sagt det var fullt og ferdig med det. Jeg tenkte at det må være selve systemet som gjør at vi blir ”blinde” for de vi er der for. Fører det til en resignasjon og en blaserthet? I utgangpunktet tror jeg alle ønsker å yte best mulig hjelp med utgangspunkt i den enkeltes behov, men systemet vi er en del av, gjør oss maktesløse og resignerte. Å være en lite fleksibel bussjåførene kan vi vel leve med, men hva om dette også gjelder arbeid med mennesker. Betyr det at vi blir mindre følelsesmessig engasjerte og utvikler mindre empati i møte med mennesker, er det en fare.

Innen Home-Start familiekontakt arbeid, er det mindre bruk av systemtenkning og mer fokus på menneskenes livsverden. De jobber ut ifra familien i en helhet og hjelpen foregår oftest i familiens hjem. Det er familien som skal legge premissene og definere hva de trenger hjelp til. Ung enslig mor uttrykker det slik:

”... det er stor forskjell fra sosialkontoret og familiekontakt... sosialkontor lurer ikke på hvordan det går med deg... men det gjør familiekontakt...”

For henne var det en stor opplevelse å være i kontakt med en hjelper som var interessert i henne som menneske. Hun sier videre:

”... jeg føler at de bryr seg om hvordan jeg har det ellers også og det er like viktig...”

Dette vitner om empati fra familiekontakten. Home Start-familiekontakt har også et formål om å skape en god relasjon mellom foreldre og familiekontakt, fordi de mener det vil fremme en positiv utvikling hos foreldrene som i neste omgang kommer barna til gode. For foreldrene ble det opplevd positivt og noen uttrykte det slik:

”... å hjelpe barna er å hjelpe meg...” Videre sier hun *”... det var så hyggelig at hun bakte pepperkaker sammen med dem, det gjorde meg så glad å se barna så fornøyde.”*

”... hun gir barna mine god karakter... de blir frisk.. jeg slapper av når barna mine glad...”

”... barnevernet, når jeg ringer henne, hun er opptatt- men Anne (familiekontakt) ser denne familie og hva vi trenger... hun er nærmere..”

En far forteller videre:

”... jeg var veldig trøtt, men nå resultat positivt, jeg var trøtt pga. veldig mye stress, nå ikke trøtt... lys kom til oss...”

Informanten er innvandrер og har lite nettverk. Han har kone og flere barn. Det han sier forteller meg noe om at hjelpen fra familiekontakten oppleves som forskjellig fra den hjelpen han får fra barnevernet. Ordene han bruker ”*ser denne familie*” og ”*hun er nærmere*” tolker jeg som at familiekontakten er der på deres premisser og har tatt utgangspunkt i deres livsverden.

Her er det fravær av systemverden. Informanten opplever at familien har blitt sett for slik de er og at han kan slappe av. Man har ”sett inn i familiens hverdagsliv” som Aamodt skriver om. Som hjelper får man da også anledning til å bekrefte foreldrene i konkrete situasjoner, hentet fra deres hverdag. Dette oppleves som anerkjennende for familiene, fordi det handler om det de opplever og det som er deres livsverden og det som er viktig for de å for eksempel overføre til egne barn. Det interessante er at dette ikke bare var erfaringene til de som mottok hjelp fra Home-Start familiekontakten, men også fra det offentlige hjelpeapparatet. En mor blir spurt om hva som er god hjelp for henne og hun sier:

” Mye var bra, men det var så bra at de ga hjelp til oss der vi var, konkret, som for eksempel avlastning, ny sykkel. De kunne si, nå ser du sliten ut, hva trenger du hjelp til? Det betydde så mye at de hørte på hva jeg mente var viktig akkurat nå ”

Familien har selv fått definere behovet og de har blitt vist tillit ved at de har blitt møtt på sitt ønske om for eksempel ny sykkel. Jeg tolker mors utsagn som at det var anerkjennende å bli hørt på det hun mente var nødvendig der og da.

Samme mor sier:

”... vi har vært på PMT- parenting management training. Teknikker, med skjemaer som skal fylles ut og sånn... det fungerte det også, men det er slitsomt å få fulgt det opp i hjemmesituasjonen... det ga meg alltid dårlig samvittighet...”

Dette sier noe om viktigheten av å kjenne til de enkelte foreldre sin hverdag og hva som kan fungere her og nå. Tiltak bør være i samsvar med hva den enkelte familie er i stand til å nyttiggjøre seg. Det vil ellers føre til ytterligere nederlag av å ikke strekke til for disse familiene.

”Jeg følte de kjente godt til min hverdag og hvordan jeg hadde det, men det var veldig avhengig av at jeg hadde en god dag på møtene og har fått formidlet ting korrekt, slått i bordet og samtidig vært rimelig i mine krav...”

Jeg mener dette sier noe om at moren måtte tre inn i deres systemverden for å få innpass og få legitimert sin opplevelse av situasjonen”. Å få formidlet ting korrekt”, tolker jeg som at hun kanskje må bruke deres språkkoder? Hva med de som ikke innehar denne sosial kompetansen til å fremtre sympatisk, vise en tydelighet og bruke samme språkkoder?

”Jeg har hatt hjelpere i systemet som har hatt et negativt fokus som jeg har måttet ta ansvar for å lære å tenke positivt. Noen har vært veldig tafatte... gjorde ingenting... brukte måneder for å ta en beslutning og vanskelig for å få time... Ellers har skifte av saksbehandler vært veldig slitsomt... føler at man må blotlegge seg selv gang på gang... det er så krevende..”

Her er det tydelig at systemverden har vært rådende. Hjelperens utgangspunkt har vært de retningslinjene som systemet har gitt, noe som kan føre til at klienten føler seg som en ”kasteball” i systemet. Her blir det ikke blitt gitt anledning til at relasjonene fikk mulighet til å utvikle seg, noe som er grunnleggende i sosialt arbeid. Det er heller ikke i samsvar med annen ordens kybernetikk, som er at endringsarbeid drives med utgangspunkt i foreldrenes forståelse av hva som er problemet. Foreldrene oppfatning av hva som er problemet skal være utgangspunktet for hjelpen.

Men hva med relasjonen som skapes? Opplevde mine informanter at de var viktige i foreldresamarbeid? De hadde mange erfaringer og deres erfaringer ga meg mange tanker om Aamodts beskrivelser av relasjonsmodellen og ekspertmodellen.

14.2 Hjelp med utgangspunkt i relasjonsmodellen eller ekspertmodellen?

Målet i arbeid med mennesker, ut ifra Aamodt (2005) er at klienten blir subjekt og medekspert i sin ”endringsskapende prosess”. ”Å være medekspert i sin egen hjelpeprosess vil si å anerkjenne klienter for deres kompetanse, kunnskaper og innsikt” (Aamodt, 2005:87). At begge parter er subjekt og medskaper i samspillet er en viktige elementer i anerkjennende tilnærming. En hjelperelasjon kan godt være preget av det motsatte. Klienten kan da bli avkortet i samtalen, de har liten tid og hjelperen tror man kjenner hele ”bildet”. Dette betyr at hjelperens fordommer og generaliseringer råder. Veien til ”løsningen” kan bli kortere enn det som er hensiktsmessig, men i en travel hverdag kan dette prege arbeidet. Dette kan gjøre hjelperen til den som er ”eksperten” og klienten blir den passive som bare tar imot hjelpen uten selv å være deltager.

En mor hadde vært i hjelpeapparatet over noe tid. Hun hadde en start hun opplevde som uheldig, og det synes som om hun hadde hjelperer som ville være det Aamodt kaller ”eksperter”. Hun beskriver det slik:

”... Når han gikk i barnehagen kom det slike eksperter og skulle se på hvordan han var i lek. Det ga meg mye usikkerhet og følte ikke bra... jeg forsto ikke hva som foregikk. I dag har jeg god kontakt med alle som har kontakt med han. I starten var det en ansvarsgruppe på 8-10 stykker. Jeg følte meg veldig alene...”

Og en annen mor sider det slik:

”... det har jo vært mange store møter opp igjennom, men det har vært mye prat jeg ikke har forstått så mye av...”

Det at hun kaller de ”eksperter” tolker jeg som et uttrykk for at hun følte hjelperne eide sannheten og at hennes kunnskaper ikke ble tatt på alvor. Hun var ikke deltagende i

endringsprosessen som Aamodt (2005) skriver om. Det synes også som om foreldrene bærer preg av en maktesløshet og uten mulighet til å påvirke. De var på en måte prisgitt sin hjelper som skulle komme med løsningen. Dette kan være gjort ut fra gode hensikter hos hjelperen, men denne måten å jobbe på vil ikke gi en helhet som gjør at riktig hjelp blir gitt.

Det kan synes ironisk, men det kan synes som at jo flere hjelpere mine informanter hadde rundt seg, jo mer alene følte de seg. Brukermedvirkningen kan være intensjonen, men det er ikke alltid det oppleves slik for den det gjelder. En fare ved at så mange profesjoner er samlet på den måten er at klienten selv kan føles å bli umyndiggjort, der de ulike profesjonene prøver å "overgå" hverandre, legitimere sin profesjon. Ofte kan språket bli profesjonelt og mer tilpasset de andre tjenestene enn at mor skal forstå det som blir sagt. Språk og yrkeskoder kan oppleves som en fremmedgjøring for klienten og bidra til en umyndiggjøring. Samtidig kan klienten oppleve at fagpersonalet ikke forstår deres måte å uttrykke seg på. Det har de siste årene vært stort fokus på brukermedvirkning og store ansvarsgrupper. Andresen (2002) stiller spørsmålsteget ved om vårt fokus på brukermedvirkning har vært brukermedvirkning i praksis. Det viktigste må være hva som oppleves som brukermedvirkning for den enkelte sier hun. Disse mødrene ovenfor er et eksempel på brukermedvirkningen ikke har fungert.

Overnevnte informanter bærer også preg av at de ikke har skjønt sammenhengen eller meningen med den hjelpen de fikk. Ut ifra Antonovsky teorier, er det viktig å se mening og sammenheng i det som skjer og at det er håndterbart for den det gjelder. Han mener dette er selve "friskhetsfaktorer", altså, det som skal til for at folk skal klare seg tross store påkjenninger. Hvis ikke relasjonen har utgangspunkt i at det er foreldrenes livsverden og at foreldrene er medeksperter vil det i sin tur bli vanskelig for de å forstå meningen og sammenhengen, nettopp fordi at tiltak ikke vil være tilpasset deres behov. Kommunikasjonen vil være basert på feil premisser. De vil da kanskje heller ikke føle at det er håndterbart, fordi det ikke er tilpasset (hjelperen kjenner de ikke godt nok) deres ressurser. Dette blir da eksempel på en ikke-anerkjennende relasjon og sier noe om betydningen av at det foreligger i en hjelperelasjon.

15.0 Hva opplevde foreldrene som det viktigste i relasjonen?

Undersøkelsen viser at relasjonen har avgjørende betydning for om det oppleves som god hjelp. Intersubjektivitet anses å være et avgjørende element i en anerkjennende relasjon. Det handler om hjelperen og forelderen som to subjekter forenes i et slags fellesskap og at klienten får delt sin opplevelse. Det forutsetter at foreldrene opplever en trygghet til å uttrykke følelser i dette møte og opplever å bli forstått. Ved at man føler seg trygg, kan man tørre å endre uheldige samspillsmønstre.

Det som gikk igjen var foreldre som uttalte at de måtte ha ”god kjemi” med sin helper. Jeg anser at intersubjektivitet kan resultere i at man føler man har ”god kjemi”. Om betydningen av det sier en mor:

”... det ville ikke fungert ellers...”

Og en annen:

”... en god relasjon må ligge i grunn ellers vil en aldri få noe ut av veiledningen uansett hvor flink hun er eller hvilken metode hun bruker. De helperne jeg har fått mest utbytte av er de som jeg har hatt best kjemi med...”

Intersubjektivitet blir noe som har og som man opplever at man kan dele i et fellesskap. En mor sa det slik:

”... Hun vet liksom hva hun snakker om... fordi hun har jo en datter selv på samme alder...”

”... jeg føler jeg kan ringe de når som helst, og alt jeg gjør i telefonen er å gråte...”

”... jeg føler at jeg blir tatt på alvor...”

Disse utsagnene vitner om at intersubjektivitet foreligger. Helperen har vært til stede for dem og uttykt dette i sitt følelssespråk. En mor sier det slik:

”... det er et sted jeg kan komme og bli forstått...” hvordan merker du det?...” jeg er mye lettere når jeg kommer ut og hjem igjen...”

Ut ifra hva moren sier kan vi gå ut ifra at hennes følelsestilstander har blitt inntonet og delt. Og hun har fått bekreftet de slik hun opplevde dem.

”Det viktigste i relasjonen er at hjelperen viser seg fra sin menneskelige side...”

”Det viktigste er å ha en voksen person som kan dette (livet) ikke behøve å lære noen hele tiden. Det å vite at de er her for meg, det er omsorg i luften. Det er bare det som alltid hjelper: Omsorg, hjerte og varme. Jeg har vokst opp og klart meg ved hjelp av intellektet... det skal ikke være sånn...”

Jeg tolker det som intersubjektivitet, sagt med klare ord, med alle de elementer på hva en intersubjektivitet skal inneholde.

”Hun var i stand til å se sammenhengen - utenfor den kliniske situasjonen. Hun har tettet hull fra min egen barndom. De har sett inn i min opplevelsesverden og tatt utgangspunkt i den. Det har vært helt fantastisk å oppleve verden med en ved siden av seg. De har tross alt har skjønnet min verden. I en klinisk situasjon er alt avhengig av hva jeg formidler. Det er mer en skapt situasjon.”

Dette er viktig i sosial arbeid. Som Stern (2000:86) sier det : ”...følelsestilstander som aldri er inntonet, vil bli opplevd som ensomme” Moren har opplevd en intersubjektivitet der hennes opplevelse har blitt tatt på alvor, uten å forsøke å endre hennes handlinger eller hensikter. Utsagnet hennes ”...sett inn i min opplevelsesverden og tatt utgangspunkt...” vitner om nettopp det. Gjennom egen bevisstgjøring og forståelse gir det tilgang til følelser og følelsestilstander. Med dette kan man oppnå anerkjennende tilnærming.

Ut i fra dette kan hjelperen gå inn i historien hennes og bidra til nye narrativer.

Det som synes å være felles for informantene når de fikk spørsmålet om hva som opplevdes som det viktigste i relasjonen, var at hjelperen måtte være ”menneskelig”. Dette tolker jeg som at de ikke vil føle seg som et ”kassett”, en diagnose eller en sak for hjelperen. Dette stiller krav til at hjelperen snakker ”samme språk” som klienten. En er da inne på gjensidigheten og

likevekt mellom subjekt som Aamodt (2005) nevner som viktig i relasjonen. Hjelperen er berørt og engasjert i samtalen. Hjelperen har også blitt et subjekt for forelderen og har tatt utgangspunkt i deres livsverden. Det er bare ved å være menneske vi kan leve oss inn i den andres følelser, hevder Løvlie Schibbye (2002). Hun mener det er nødvendig å ha kjent på egen smerte for å kunne dele klientens opplevelse. Dette er også i samsvar med Daniel Stern. Han mener felles forståelse mellom to ulike parter, bare skjer hvis man møter hverandre som mennesker og ikke som roller. Ved å vise sin menneskelige side, blir man også tydelig som subjekt, noe spesielt Aamodt hevder å være en forutsetning for å være i en anerkjennende relasjon. Informantenes opplevelse viste seg å være i samsvar med overnevnte teorier om forutsetninger for en anerkjennende relasjon og da spesielt intersubjektivitet, som et viktig element.

16.0 Hvordan var opplevelsen av gjensidighet og likeverd i relasjonen?

Gjensidighet og likeverd er en forutsetning i anerkjennende tilnærming. Flere har opplevd fravær av det i møte med sine hjelpere. Som en mor sier det:

”... da gutten gikk i 4 klasse begynte det en bra lærer og hun sa at her er det er problem vi trenger hjelp til. Det følte jeg ikke gikk på meg som dårlig forelder, men på at min sønn trengte hjelp. Det har mye å si hvordan noen sier ting til deg. På hvilken måte det blir sagt. Da ble det liksom ikke slik at jeg hadde gjort noe galt på en måte...”

Mor ble her en deltager i prosessen, på lik linje med hjelpere. Flere uttrykker tydelig dårlig erfaring med hjelpeapparatet fra tidligere. Som en informant sa det:

”...jeg spør henne (familiekontakt) uten skam... hun forklarer, vi ser henne på en veldig god måte, vi ikke noe flau, slik som før vi hadde hjelp fra barneverntjenesten...”

”... jeg følte meg så dum i disse møtene...”

Dette indikerer at de har hatt erfaring med hjelpeapparatet der maktbalansen har blitt opplevd som ujevn og at de har kjent det på kroppen. Dette kan skape en følelse av tilkortkommenhet

og mindreverdighetsfølelse. Hvordan kan følelser som ansvarlighet og egne ressurser bli iverksatt når en blir sittende med slike følelser?

Jesper Juul (1996) mener det etiske kravet om ydmykhet gjelder i særlig grad i alle menneskelige forhold der den ene parten har mer makt enn den andre. Det kan være reel makt veilederen sitter med i forhold til å tilby tiltak eller en makt med utgangspunkt i klientens underlegenhet pga. språkvansker el. Han mener videre at hjelperen bør oppfordre forelderene til motstand og gi dem innflytelse. Han mener at er det stor motstand mot endring eller samarbeid fra forelderens side, bør man heller mobilisere motstanden istedenfor å legge lokk på den. Få fram konkret hva de tenker og hvorfor de er skeptisk. Han mener det gir velvilje og respekt for foreldrenes integritet. Hvis foreldrene skal utvikle seg til å bli lojale og kreative samarbeidspartnere må hjelperen ta deres standpunkter alvorlig, mener han. Dette mener jeg er et godt poeng. Hjelpeapparatet må tilstebe å skape bæringsdyktige foreldre, som utvikler tro på egne ressurser jo lengre tid de er i hjelpeapparatet, heller enn motsatt. Er det slik at foreldrene føler de må "gi seg for bedrevitende" kan det bidra til at de blir passive og oppleves fra hjelperens side som om de fraskriver seg ansvar. Dette kan være uttrykk for maktesløshet og resignasjon. Jeg har tidligere erfaring fra arbeid i barneverntjenesten og har opplevd det i samarbeid med noen innvandrerforeldre. De har sagt "bare ta barna - dere vet best - jeg kan ikke hjelpe." Dette har blitt tolket som en kulturforskjell (de har ikke barnevern fra sin kultur og vet kanskje ikke helt hva det er) Det er også en potensiell mulighet for at de kan føle seg underlegne og maktesløse i møte med det norsk hjelpeapparatet. De er på bortebane og som helpere man ha en ekstra bevissthet inne i forhold til ikke å opptre krenkende. Dette handler om likeverd og gjensidighet som foreligger i anerkjennende tilnærming.

Hvilken betydning har det at hjelpeforholdet har utgangspunkt i en frivillig, som for eksempel Home-Start familie kontakt? Påvirker det hjelperen? En familiekontakt uttrykker:

"..jeg hadde aldri gjort det hadde jeg fått betalt for det... det hadde blitt feil..." Da jeg spør om det betyr at det blir en gjensidighet svarer hun:

"... ja, man blir på en måte heller en venn av familien, pga. av frivilligheten, blir mer medmenneske liksom, ingen bestemt agenda liksom.."

Hun sier også videre at:

”... jeg blir som en nabokjerring som bryr seg... de bruker ikke sosialapparatet da vet du...”

Jeg tolker dette slik at hun føler seg mer komfortabel med oppgaven for at maktbalansen blir mer jevn. En mor sier også:

”... jeg ville ikke ha noen avlastning fra barneverntjenesten eller noe. De får jo betalt og gjør det kanskje for penger... det ville gjort kontakten vår annerledes.”

Mor mener her at hvis noen gjorde det for penger, så ville det gjort noe med kontakten deres. Kanskje det ville gi henne en følelse av at maktbalansen ble ujevn.

Når det gjelder ubehag ved maktforholdet, gjaldt det i liten grad hos mine informanter, da alt var en frivillig hjelp for den enkelte. Hvis ikke hjelperen kan stå inne for at hun/han har en annen posisjon enn sin forelder, kan det skape problemer. Forsøk på å utligne det, kan bli ”feil” for forelderen. Hjelperen kan da bli oppfattet som utydelig og at hjelperen ikke viser seg som et subjekt. Jeg mener at man som helper kan være tydelig på at den ene innehar en posisjon som gjør at den har mer makt enn de andre, men at man kan ha en likeverdig forhold preget av gjensidighet for det.

Er det slik at helpere er ”redd” for å ha et likeverdig forhold, og vil markere avstand, kan dette bli avslørt av forelderen og bli mislikt. En mor hadde opplevd dette:

”En ting er å være trygg på seg selv faglig, men de må også være trygge på seg selv som person. De må kunne tåle maktforskyvning på visse områder. De må kunne tåle å være stille og være usikker. Gjerne si at de er usikre.”

Slik mor uttrykker seg her sier hun noe om at profesjonelle helpere må vedkjenne seg fagkompetansen sin, men samtidig vedkjenne seg sin usikkerhet. Det betyr at helperne må begrunne avgjørelsene og vurderingene sine faglig. Hva de mener og ikke mener, forstår eller ikke, må deles med foreldrene. Altså at en god helperrelasjon er preget av begge parters ulikhet - samtidig som hver av partene erkjenner og verdsetter den andre. For noen, både helpere og forelder kan det være vanskelig å skille mellom det å være likeverdig i en

gjensidighet og samtidig være forskjellig. Oppsummeringsmessig støtter jeg meg til Aamodt (1997) som sier at for å ha en anerkjennende relasjon er gjensidigheten og likeverdet mellom partene avgjørende, samtidig som behandleren fastholder sin forskjellighet fra den andre gjennom overordnende maktposisjon, sine kunnskaper og sin terapeutiske rolle.

17.0 Nye livssituasjoner og forholdet til ens identitet

I det samfunnet vi lever i, har mange en svak religiøs tilknytning og normer og verdier blir i større grad enn før påvirkning utenfra. Med mindre grad av fellesskap blir individualismen mer rådende, og identiteten vårt holdepunkt. Gjør dette det ekstra vanskelig å måtte be om hjelp i en vanskelig situasjon? Å be om hjelp kan være tøft og oppleves utleverende. Mange ønsker ikke å identifisere seg med en som får hjelp fra hjelpeapparatet. Dette kan oppleves like "truende" på identiteten for en som er vant til å klare seg selv, som en som er vant til å være hjelpetrengende og er på vei til å klare seg selv. Det strider mot deres selvbilde. Det kan ses på som at det ikke "matcher" identiteten. Slik som denne moren:

"Jeg ringte noen psykologer og det var vondt... og når jeg snakket med den første psykologen sa han at nå skal jeg si deg noe som du ikke vil høre... jeg har ikke ledig kapasitet, men jeg kan finne noen som kan hjelpe deg ... og da sa jeg at ja det håper jeg at du gjør for dette vil jeg ikke gjøre igjen..."

Dette tolker jeg slik som Lundbye (1998) og "vår fortalte historie". Man opptrer og handler i forhold til hva som forventes og hva som blir ens rolle. Historiene kan bli begrenset av det som faktisk skjer, men også at de kravene vi har stilt eller som historien om oss selv stiller. For mange er fanget i en historie som er destruktiv og som virker som selvoppfyllende profeti, for disse kan det å lage nye historier om dem selv være særdeles hensiktsmessig. Han mener det blir hjelperens oppgave å hjelpe klientene til å oppnå narrativ sannhet, til å skape historier som de kan leve etter og leve med. Det handler om å "snu" på dette ved å fokusere på andre hendelser som ikke er fortalt eller finne ny mening i den fortalte historie og dermed kunne konstruere nye historier. Hjelpeapparatet kan bidra til dette ved å komme de i møte med fokus på ressurser og en tilnærming der en bygger opp under selvet og muligheter hjelperens relasjon kan gi.

Hunneide (2003) har et eksempel som viser hvordan identiteten kan bli påvirket av at de opplever mestring. I en studie av analfabetiske kvinners helsemessige omsorg for sine barn fant en ut at det hadde større effekt å lære disse kvinnene å lese, enn å sette opp en ny klinikk, i forhold til forbedring av deres helse (Vittachi 1989). Forklaringen er at å lære å lese hadde så stor betydning for kvinnenenes selvforståelse og selvtillit at det utløste andre aktiviteter som sto til deres nye oppfatning av seg selv som mestrende damer. De fikk et mer ”aktivt” selvbilde der de selv tok mer og mer kontroll over eget og barnas liv.

Dette mener jeg kan overføres til sosialt arbeid i sin helhet og har altfor lite fokus i hjelpeapparatet. Er det slik at for eksempel skolen strever med å få med minoritetsforeldre på foreldremøter eller engasjert i barnas aktiviteter, så gi de oppgaver de mestrer, men samtidig som de har en oppgave i felleskapet. Det er da større muligheter for at disse foreldrene vil delta på lik linje med andre, når de opplever å mestre og ser på seg selv som en som deltar.

Men dette er ikke absolutt. En mor jeg intervjuet kan bekrefte det motsatte. Jeg sier først; ”Jeg synes det er så bra at du ikke har tenkt at, det er ikke mitt lodd i livet å få det bra,... det kan få noen bli slik at de ikke tror de kan få det bra noen gang...” Så svarer hun:

”... Nei, jeg har faktisk sittet og ventet på det gode hele livet jeg. Ventet på å komme opp fra jorden liksom.”

Dette er eksempel på en person som ikke ”fant seg i” å være i en vanskelig livssituasjon. Hun hadde opplevd mye som kunne fått hver og en av oss til å ”bukke under”. Jeg kalte henne løvetannbarnet. Hun fortsatte:

”Men min familie er jo en familie som er tøff...”

Det var dermed ikke en del av hennes identitet å ikke mestre livet. Det var ikke en del av hennes sosiale arv, det var ikke integrert i henne. Hun så på det at hun hadde det veldig tøft som noe som angikk henne, men som ikke var hennes identitet. Denne moren vil ha et mye bedre utgangspunkt for å klare seg bra senere i livet og det har en avgjørende betydning.

18.0 Hvilken betydning har anerkjennende tilnærning for foreldrerollen?

18.1 Med utgangspunkt i Daniel Stern utviklingsmodell

I belastede familier, der foreldrene sliter i hverdagen, kan den følelsesmessige dialogen mellom foreldre og barn bli svekket. Det betyr uteblivelse av deling av viktige følelser i relasjonen mellom foreldre og barn, eller mellom voksne. Med utgangspunkt i Sterns teori kan et slikt brudd utgjøre en fare for barnets selvutvikling. Barnet blir ikke bekreftet på vanskelige og til dels overveldende følelser og opplevelser. Barnet kan komme til å leve i en ensom følelsesmessig verden, med mange bekymringer og vanskelige følelser, uten å få hjelp til bearbeiding og affektregulering. Barnets opplevelse av seg selv og sitt forhold til nære omsorgspersoner kan bli preget av mistillit, og barnet kan utvikle en indre arbeidsmodell hvor handling og forventninger styres av dette. Som meningskapende subjekt lager barnet en historie om seg og sine relasjoner, hvor det både kan føle skyldig og ansvar for det som skjer, og med en alvorlig uro for at foreldrene ikke er glad i dem eller bryr seg om dem. Det oppstår et sprik mellom barnets *opplevde historie* og *barnets fortalte historie*, et sprik som ifølge Stern er årsaken til symptomutvikling (Johnsen m.fl., 2000). Spriket oppstår fordi barnets fortalte historie er en samskaping hvor foreldrenes tolkninger og beskrivelser av barnet kan bli førende, men beror på feilvurdering/undervurdering av barnets påkjenninger og faktiske opplevelser. Denne mangelen på affektiv inntoning og intersubjektiv kommunikasjon med foreldrene vil påvirke foreldrenes evne til affektiv inntoning med egne barn. Den som ikke har tilgang til egne affektive selvområder, vil få det vanskelig å møte barnas affektive selvområder, - det blir ingen resonans. Resultatet kan bli en stor ensomhet innad i familien. (Kufås, Lund, Myrvoll, 2004). Familier som sliter med psykisk sykdom, rus, økonomiske bekymringer eller andre sosial forhold kan dette være i fare for ikke å bli møtt og ivaretatt. Foreldrene vil i slike perioder mangle evnen til å se barnet og ivareta de på deres premisser. Dette sier noe om hvor viktig det er å styrke og ivareta foreldre. Å styrke foreldrene er viktig for at de skal bli ivaretagende foreldre for sine barn. Det handler om å gi nye eller styrke gode *indre representasjoner* som omtalt tidligere i oppgaven.

Med utgangspunkt i Sterns teori kan altså mangel på intersubjektivitet utgjøre en fare for barnets selvutvikling. Barnet blir ikke bekreftet på sine følelser og opplevelser. Barnet kan komme til å leve i en ensom følelsesmessig verden, uten å få hjelp til bearbeiding og affektregulering. Barnets opplevelse av seg selv og sitt forhold til nære omsorgspersoner blir

preget av dette og det utvikler en indre arbeidsmodell hvor handling og forventinger styres av dette. Denne mangelen på affektiv inntoning og intersubjektiv kommunikasjon med foreldrene vil påvirke foreldrenes evne til affektiv inntoning med egne barn. En mor jeg intervjuet hadde ikke opplevd dette med egne foreldre, men fikk en familiekontakt som erstattet noe av dette savnet. Hun sier det slik:

”Noe av det beste med denne opplevelsen var at alt gikk på mine premisser, jeg behøvde for eksempel ikke spørre hvordan det gikk med henne ... her kunne jeg være barn på en måte og hun kunne være voksen. Jeg behøvde ikke ta hensyn til henne og hun var der kun for meg.. kun mine behov og det var en helt ny opplevelse for meg...”

Og enda mer tydelig:

”... ved hver ny opplevelse med min familiekontakt, så falt ting litt på plass hos meg...” ”... ja, jeg har selv aldri opplevd det - å være barn og ha en voksen person. Nå fikk jeg den følelsen, samtidig som jeg også nå kan være der for sønnen min...”

En annen mor opplevde noe av det samme og sier det slik:

”Jeg fikk fylt opp veldig mange hull. Jeg fikk erfaring med å gjøre ting sammen med noen. Aktiviteter jeg bare hadde gjort alene. Og det er noe så trivielt som å plukke sopp og bær. Det hadde jeg aldri gjort sammen med noen. Det var så stor forskjell. Jeg har aldri gjort slike ting sammen med noen. Jeg er vant til å gjøre ting alene, være selvstendig. Og den følelsen av å ikke være alene- den har vært veldig unik. Og så var vi på kino sammen og det å ha med seg en som kan tolke mine følelsesmessige opplevelser og skjønner det... jeg får ofte sterke reaksjoner av enkelte filmer. Å gå på kafé sammen for eksempel... også uten sønnen min.

Når vi snakket handlet det veldig mye om min relasjon til han. Samtidig som vi fikk noen opplevelser sammen, som var med på å fylle min gap. Følte at et var en viktig del av å være en fullverdig mor og det å sitte igjen med en masse hull. Nå har jeg også opplevd det-nå vet jeg hva det er for noe”.

Disse utsagn vitner om at mor har manglet tilgjengelig voksne personer i livet sitt, noe hun var åpen og ærlig på. Mors mangel på samspill med barnet hadde sammenheng med morens

relasjonserfaringer i tidlig barndom. For at moren skulle bli mer emosjonelt tilgjengelig for barnet, måtte hun selv føle seg følelsemessig ivaretatt og anerkjent av familiekontakten. Det oppløftende er at i følge Sterns utviklingsteori kan senere gode relasjonserfaringer, som mor her opplevde med sin familiekontakt gjøre at hun får ”biter på plass”, i sitt følelsesliv, som hun selv sier. Dette gjør at hun blir mer en voksen for sin sønn, som hun sier. Det betyr at hun overfører den relasjonserfaringen til sitt barn. På den måten skjer det at når mor blir ivaretatt selv, blir hun bedre i stand til å ivareta sitt barn.

”Jeg kunne si noe om hvem jeg ønsket å ha som familiekontakt og jeg ønsket en som var litt eldre. Jeg har hatt relativt lite voksenkontakt i mitt liv. Det var vel mest der savnet låg vil jeg si. Å få en eldre person å bli trygg på. Det gjaldt to ting egentlig. En som kunne dette med barn, bekrefte meg, se på hva jeg gjorde bra og hva jeg ikke gjorde bra, se han hjemme, se han i barnehagen, og en å dele min usikkerhet med. Da ble det satt opp et møte med min kontakt og der og da følte jeg at dette kunne bli veldig okei. ”

Dette sier noe om at foreldre som har mangelfulle relasjoner i livet sitt, kan ved hjelp av en anerkjennende relasjon få hjelp til å bli mer tilgjengelig og god foreldre for barnet sitt. Det sier også noe om at de indre representasjoner som preger utførelsen i egen omsorgsrolle. Her har samtidig familiekontakten fungert som en korrigerende og alternativ rollemodell. På denne måten blir Daniel Sterns utviklingslinjer en ressursorientert modell, fordi det er muligheter til å få gode relasjonserfaringer senere i livet som utvikler selvet.

18.2 Med utgangspunkt i egen selvforståelse

Grunntanken i dialektisk relasjonsforståelse er altså at vi er avhengig av andres anerkjennelse, for at vi skal kunne utvikle vår egen selvforståelse. Vi trenger en forståelse av at våre følelser er gyldige for andre, for at vi selv skal komme i kontakt med disse følelsene. Mennesket kan ikke forstås uavhengig av de relasjoner det har i forhold til andre. Da ens hjelper kan være den nærmeste relasjonen påligger det et stort ansvar for hjelperen å opprettholde en relasjon preget av anerkjennelse. Som denne moren har sier det:

”... jeg føler de ser på meg som et menneske... jeg blir sett her... her blir det synlig hva jeg faktisk får gjort også. På hjemmefronten så blir det jo bare synlig hva man ikke får gjort.

Dette er viktig for å få overskudd... det er dette det handler om. Veilederne blir på en måte dine foreldre. Man får bekreftet det man gjør bra og sett på det som ikke er så bra...”

Jeg synes det er meget interessant det hun sier her om at familieveiledningen er viktig for å få overskudd. Det tenker jeg handler om at hun opplever at hun får delt sin opplevelse, føler at den blir tatt imot. Dette sier også noe om at hun føler seg sterkere, fordi hun får bekreftelse på seg selv. Aamodt (2005) mener at det er viktig å kjenne til klientenes hverdagsliv. Ved å kjenne til deres hverdagsliv, gir det hjelpere mulighet til å anerkjenne de for det de gjør, og de normer og verdier de har. Gjennom disse handlingene skaper klienten sin identitet, samtidig som det gir barna identitet. Ved at hjelperen anerkjenner dette og familiens system, vil deres handlinger i seg selv skape identitet og selvfølelse. Det handler om å gi anerkjennelse for handlinger som faktisk er en del av de, som kan gi økt mestringsfølelse og menneskeverd.

Anerkjennelse kan skape endring. Blant annet ved at de ser på seg annerledes og tilegner seg selv en annen rolle. Dette er også i tråd med Lundby (2003) og hans teorier om vi får en rolle ut ifra hva vi forventer at andre tror om oss.

En mor sier det slik:

”Hadde jeg ikke følt støtten eller følt anerkjennelse fra hjelpeapparatet hadde jeg måttet avslutte samarbeidet... det hadde jeg ikke orket eller hatt krefter til ... man har jo mer enn nok med å holde ut alle blikk overalt hvor man ferdes ellers... på butikken, fotballbanen, på skolen osv...”

Dette sier noe om at ved å få anerkjennelse og støtte kan en ”holde ut” andre forhold som kan true med å bryte ned selvbilde en har av seg selv som foreldre. At man ved å gå inn å gi styrke på en arena, kan dette også overføres til andre arenaer og de kan bli bedre omsorgspersoner for sine barn.

Det viktige blir å opprettholde bilde av seg selv som en forelder som har kvaliteter i foreldrerollen. Selv om min informantgruppe besto av ulike personer med ulike ressurser, var de alle like usikre når situasjon ble vanskelig med barna.

”... tror det går bra med meg og mitt hjelpeapparat fordi jeg har innsett at jeg ikke er i stand til å klare alt alene selv. Tror det går på stolthet for de som ikke vil ha hjelp jeg...”

Hvorfor sier hun at det har med stolthet å gjøre? Hvor kommer denne stoltheten fra? Her ser jeg klare paralleller til Hegel. Man må være anerkjent for å ta imot råd og slippe eget forsvar på egen utilstrekkelighet. Det er naturlig å verne om dette. Det forutsetter at klienten har fått tilstrekkelig med anerkjennelse for å tørre å slippe dette forsvaret. Som Løvli Schibbye sier det må man støtte opp under små spirer av initiativ, som igjen blir døråpner for mestring.

Samme mor sier videre *”... man må liksom innse at ting er som de er og at man ikke kan klare alt alene. Men det er en prosess å komme dit...”*

En annen mor sier;

”... og vi har anskaffet oss en hund... det er lykkepillen for oss... men vet du hva, hun sier vi er gode foreldre... og vet du hva det trenger vi... ok... ungene har trøbbel, men dere gjør mye bra...”

På spørsmål om hun føler at hun blir anerkjent som foreldre sier hun;

”... ja hun sier ofte at det dere gjør er fantastisk... for det er jo slik at når ungene dine får trøbbel på skolen... uff nå begynner jeg å grine da vettu... ja for det er jo ikke så greit... å tru på at du gjør det riktige da... for eksempel hva har vi gjort galt siden han ikke klarer å holde på venner for eksempel ... men her får vi jo støtte på det positive også...”

Fjell (2001) sier at i en sårbar situasjon er man lettere å krenke enn ellers. Foreldre må derfor hjelpes til å bevare selvrespekten for det arbeidet de har utført. Mange såkalt utsatte foreldre har gjerne en oppvekst og historie preget av liten positiv bekreftelse av de som mennesker. De er mer vant til å høre det de ikke får til. De ressursorienterte veiledningsmetodene kan derfor få særlig stor effekt i svakt fungerende familier, mener Stern.

18.3 Med utgangspunkt i økt mestringsopplevelse

Spesielt Home-Start familiekontakten har fokus på å gi mestringsopplevelser. Gjennom ressursfokuset arbeid kan det å bli anerkjent for det man gjør gi mestringsopplevelse. Denne moren opplevde det slik:

”... etter episoden fikk jeg veldig skryt av damen på hvordan jeg hadde håndtert episoden og hvordan jeg hadde satt grenser for han. Det betydde utrolig mye å få det fra en fagperson altså... jeg følte jeg svevde i flere uker etterpå...”

”Det som kan utløse mest følelser er hvis noen spør meg hvordan jeg har det midt oppi det hele... det blir for sterkt det... for det har jeg jo ikke tenkt på... hvordan jeg har det liksom...”

Disse utsagnene vitner om at disse familiene har en hverdag der de selv kommer lite i fokus og at deres opplevelse blir lite ivaretatt av noen andre. Det vitner også om at de får lite bekræftelser på seg selv om sine ressurser i foreldrerollen. Som de uttrykker er det av stor betydning å bli sett og få bekræftelser på seg selv.

Marokkanske dame uttaler; *”... jeg føler meg mer åpen nå... På spørsmål om hvordan det merkes for egen del sider hun " ... jeg tør å ta mer ansvar, etter jeg ble kjent med familiekontakt. ..kanskje ikke redd lenger, ikke sjenert, for å gå på den og den kontor og ordne papirer...”*

Damen har tydelig fått en større mestringsfølelse.

”Jeg hadde ikke vært noen god foreldre om jeg hadde sittet på Rimi... hadde jeg ikke hatt malinga mi her, som jeg elsker å holde på med og som jeg kan, så vet jeg ikke hvordan det hadde gått... jeg mener det er mye avhengig av hvordan man har det ellers også...”

Hva med de som sitter på Rimi eller ikke har så mye i sin hverdag som bekrefter de på en eller annen måte? Er det her vi finner de ”vanskelige foreldrene”?

Samme mor uttaler:

"... det handler jo mye om at barna får det bedre hvis mor får det bedre også... jeg er veldig glad for de alene samtalene jeg har hatt..."

Her er vi igjen inne på Stern og hva det gjør med foreldre når de blir ivaretatt. Videre hvordan det påvirker deres evne til å ta seg av barna.

På spørsmål om hun tror hun blir bedre foreldre av å få veiledning sier en mor:

"... vet ikke, men jeg har i hvert fall klart å ha mer regler og slik etter at jeg begynte her..."

Mor har her blitt trygg hos veileder og dermed blir i stand til å sette grenser. Jeg spør en mor om hvordan hun føler at hun har fått hjelp. Hun sier det slik:

"... da føler jeg meg veldig trygg... jeg kan sette grenser... jeg vet hvordan jeg kan sette grenser... det blir på en betryggende måte..." Betyr at du lettere kan stå i konflikter for eksempel? *"ja jeg føler det nesten slik..."*

Jeg tror veilederen her har klart å skape mestringsfølelse hos mor. Noe som gjør at hun i neste omgang kan stå i grensesettingen på en annen måte. Samtidig har hun blitt trygg hos veileder noe som gjør at hun kan være en bedre forelder.

"Jeg føler meg mer åpen. Jeg føler meg - tar mer ansvar etter at jeg ble kjent med Anne (familiekontakt). Kanskje ikke redd lenger, ikke sjenert- for å gå på den og den kontor og ordne papirer."

Ved å bli anerkjent, kan en "bryte med mønstre" eller "bryte" med sin gamle rolle og ved å se på seg selv med andre øyne. Et par mødre i undersøkelsen sier det var en lettelse når barnet fikk en diagnose. Det virket som de da ble fratatt ansvaret og å føle at det var deres skyld at barnet hadde vansker. Som et eksempel er denne moren:

"Jeg tror lærerne mistenkte meg for å være en dårlig mor... men så fikk hun diagnosen da og da skjønnte de det, hvordan ting hang sammen... da ble alt mye lettere..."

Oppsummeringsvis kan jeg si at dette blir essensen i dialektisk relasjonsforståelse. Disse informantene viser at ved å bli møtt med anerkjennende tilnærming, så utvikles eget selv med en opplevelse av et mer positivt selvbilde, mestringsfølelse og mer i stand til å innta en voksenrolle i forhold til barnet sitt. Ved å bli anerkjent utvikles et selvstendig jeg som gjør at en kan for eksempel lettere kan sette grenser, fordi en er selvreflektert og avgrenset.

Forelderen tar det ikke personlig når barnet for eksempel får et sinneutbrudd eller trasser. Det handler om å kunne holde på "voksenrollen" sin i møte med barnet.

Men som Stern skriver om har vi med oss handlingsmønstre fra vi selv var barn og kan "dra" med oss noe vi ikke engang selv er klar over at vi er sensitive ovenfor. Vi bare kjenner at "slik skal det være". Ellers at vi kjenner oss for godt igjen i situasjonen, som om vi selv var barnet og vil beskytte barnet mot det samme. Som Stern skriver er det anerkjennende tilnærming og det emosjonelle møtet som kan skape endring hos forelderen, som gjør at nettopp "uheldige" mønstre kan brytes.

På denne måten kan en si det slik at å oppleve seg anerkjent bidrar til at man tør å erkjenne/ta inn over seg hvilke forbedringspotensiale man har i foreldrerollen.

19.0 Hvilke utfordringer finnes i forhold til å oppnå en anerkjennende relasjon?

19.1 Evne til å oppnå intersubjektivitet

I en anerkjennende tilnærming forutsettes det intersubjektivitet. Stern mener det er i denne relasjonen, via følelsspråket, berøring, blick og kroppsuttrykk at mellommenneskelig forståelse starter. Intersubjektivitet betyr at de ser hverandre som subjekt, men at de møtes i et fellesskap. Opplevelsen blir delt og hjelperen kommer forelderen i møte med sitt kroppsspråk som fremkaller den indre opplevelsen.

En mor opplevde å ikke bli møtt på denne måten og hun sier det slik:

"Det jeg hadde mest behov for var å bli møtt på mine følelser som mor med mine sorger og gleder, som det innebærer. Det ble jeg ikke".

Her er det fravær av *felles oppmerksomhet*, som Stern uttrykker det. Klienten ønsket å bli møtt sine følelser som mor, noe hun ikke opplevde at hun ble. Hjelperen såg kanskje bare en mor

som trengte praktisk bistand. Ellers blir kommunikasjonshandlinger, som *intensjoner*, viktig i intersubjektivitet. Hjelper og forelder kan stille med ulik agenda for møtet. Ofte kan hjelperens gode intensjoner i samtalen bli mistolket og samtalen får en annen vending enn det som var meningen. Forelderen har i mange tilfeller dårlig erfaring med hjelpeapparatet. Dette vil påvirke hans møte med sin hjelper, noe som kan føre til at han har mistillit og mistenksomhet. For hjelperen kan det virke sårende og uforståelig og det kan bli utfordrende å vinne hans tillit, komme bak hans forsvar, angst og aggresjon. Spørsmålet man også kan stille seg er om det mulig alltid få en felles forståelse? Mange av de som ytes hjelp har mer erfaring med livet generelt enn det hjelperen kanskje noen gang vil få. Hver enkelt stiller med sin forståelseshorisont, sine forventninger og sin personlighet.

En mor uttykte seg slik:

” Om jeg får noe ut av de møtene er helt avhengig av at jeg snakker deres språk og orker å slå i bordet... ”

Hva når denne moren ikke helt klarer dette en dag? Hvilken betydning har det at hun ikke snakker ”deres språk” ? Hvordan kan man kjenne til hverandres intensjoner? Hva forutsetter det? Gergen (Johnsen m.fl., 2000) fremhever språkets betydning i denne sammenhengen. Han mener forståelse kun er mulig ved å ha de samme meningsbærende strukturer, som språk og andre kulturelle uttrykksformer tilstede. Ut ifra Stern er det den affektive utvekslingen som utgjør en forskjell, i tillegg til det språklige. Det er her bruk av kroppsspråk og følelsesmessige utveksling.

En far sier det slik om sin hjelper:

” Jeg visste ikke hva jeg kunne si til henne... ”

En mor uttrykte seg slik:

”... men jeg tror ikke de noen gang egentlig vil forstå hvordan jeg hadde det da det sto på som verst... ”

Disse utsagn bringer oss over til et annet sentralt begrep innen intersubjektivitet. Nemlig *deling affektive tilstander*. Det blir her vesentlig for hjelperen å kunne ”lese på innsiden” av sin forelder og gi uttrykk for en forståelse, tilbake til forelderen. Stern kaller det affektiv inntoning, der en retter oppmerksomheten mot den nonverbale formidlingen av følelser. Dette er viktig hevder Stern, spesielt ovenfor personer der forståelsen kan være vanskelig. Disse informanter ovenfor opplevde ikke å kunne dele sine følelser eller var usikre på om det ville bli forstått. Vitalitetseffektene(følelser) er viktige for å fange opp samspillet mellom mennesker. Vektleggingen av følelser i relasjonen betyr at en har en helt andre muligheter til å nå klienten og på samme måte har hjelperen andre måter å bli kjent med klienten på. Stern mener forståelse bare er mulig når man har de samme ”meningsbærende strukturer”. Han mener også at hjelperen må ha tilgang til egen smerte, for å kunne gå inn i klientens lidelse. Det må bety at det er en styrke hvis hjelperen har erfaringer som kan sammenlignes, samtidig som hjelperen må ha sortert det tilstrekkelig slik at vedkommende har den nødvendige avstanden.

Anerkjennende tilnærming blir noe som skapes i den enkelte relasjon, ut i fra hvem man er og hvilke behov man har. Møtet må være preget av en trygg atmosfære med respekt for den andres opplevelse og få fram den enkeltes følelser. I en anerkjennende relasjon vil man ikke forsøke å endre denne personens hensikter eller handlinger. Dette kan være utfordrende for hjelpere, å gå i ”takt” med sine klienter, når de ser behovet for noe annet. Men ved å oppnå en anerkjennende relasjon med de elementer det innebærer så vil endringsarbeidet kunne starte og i samarbeid med forelderen så vil ønske om endring komme innenfra og ikke som et pålegg utenfra.

Men å alltid være der klienten er - er det mulig? Som hjelper vil man møte mange ulike mennesker, der enkelte synes å ta valg og ha meninger som synes ”ufornuftig” for hjelperen. Og hvordan vet vi at vi er der klienten der vi oppfatter at den er? Er dette en metafor eller en reell mulighet? Hvordan få til endring hvis vi ikke er på samme sted som klienten? Fordrer endring at klienten møter en annen som er forskjellig fra en selv, men som er villig til å gå sammen med klienten i endringsarbeidet? Med forskjellig mener Aamodt at vi ikke bare er forskjellig som mennesker, men at vi har ulike perspektiver ved at vi nettopp ikke er der den andre er.

Betyr det at vi må være der den andre er - altså å dele forståelsen og samtidig være der klienten ikke er, men heller ønske å komme? Handler dette om selvavgrensning?

Selektiv inntoning er å forhold seg til en annen, å bekrefte noen selvopplevelser og noen ikke. Gjennom selektiv inntoning kommuniseres hva som kan deles og ikke. Teorien får oss til å forstå den emosjonelle samhandlingen og bruke det slik at det gir oss tilgang på andre menneskers følelser og følelses tilstander. For å beholde sin profesjonalitet tenker jeg det er viktig å ha den ”nødvendige” distanse. Samtidig som engasjementet må empatien må være der. En må ikke forveksle anerkjennende tilnærming med mest mulig forståelse og ”jating” i samtalen. Det handler om å bli møtt på alvor der en er. For noen er nettopp det å bli møtt på en måte som passer som en person, en fornærmelse for en annen. Som Aamodt(2005:14) sier: ”Empati og omsorg gir med andre ord ingen garanti mot overtramp og tingliggjøring.”

Oppsummeringsvis vil jeg si at intersubjektivitet er komplekst og at det stilles store krav til hjelpere. Kanskje fordi det kan sammenlignes med å føle ”god kjemi” med noen, og det er vanskelig å tilegne seg profesjonelt. De færreste er bevist disse utfordringene i sitt daglige arbeid, men kan komme til å definere situasjonen som at foreldrene ikke har endringsvilje eller lignende.

19.2 Partenes behov for å bli sett og verdsatt

For å anerkjenne andre må vi selv oppleve oss som anerkjent. Selverkjennelse og anerkjennelse blir gjensidige avhengige størrelser, ut ifra bl.a. Stern og Løvlie Schibbye. Man må se hverandre som et subjekt som har et indre. Å praktisere anerkjennelse betyr også å møte behov for selvhevdelse, både i seg selv og andre. Problemer med selvhevdelsen kan skape hindring for anerkjennelse(Bøe og Waastad, 1992). Det handler ofte om et behov for å bli sett og verdsatt, som vil finnes hos både hjelpere og foreldre. Denne moren setter ord på hvordan det kan føles:

”I starten opplevde jeg nok at de prøvde å forstå. Men jeg fikk ikke hjelp til det jeg aller mest hadde behov for. Jeg er selv kreativ i forhold til løsninger når det gjelder praktisk tilrettelegging og måter å kommunisere på i forhold til min sønn. Det jeg hadde mest behov for var å bli møtt på mine følelser som mor med mine sorger og gleder, som det innebærer”.

Og så en annen mor som sier;

”Det er rimelig slitsomt å gå og prate og ta fram vonde følelser. Og jeg trengte hjelp fra noen til å sortere følelsene. Det fikk jeg ikke. Etter en periode ba jeg om en pause fordi det ble litt mye en stund. Det jeg savnet da var at de skulle ringt og hørt hvordan det gikk. Det gjorde de ikke. De var mer opptatt av å vise hva de kunne”.

Jesper Juul (1996) sier hjelperen ikke er noe annerledes enn klientene i forhold til ønske om å føle seg verdifulle ovenfor de barna eller foreldre de jobber med. Det kan være at hun møter motstand i samarbeidet eller at de ikke møter til timeavtale. Har man som hjelper for eksempel sin klient som sitt ”private prosjekt”, med utgangspunkt i et behov for å få anerkjennelse fra klienten, kan det føre til at klienten blir objektet og at hjelperen lider nederlag når ikke klienten gjør som vi vil. Hjelperen forholder seg ikke profesjonelt til dette, men tar det som et personlig nederlag. I sosialfagligarbeid er det vanskelig å måle resultater på arbeidet sitt og dette kan kanskje gjøre noen tilbøyelig til å innta en ekspertrolle. Noen hjelpere kan bli opptatt av å vise hva de kan, heller enn å samarbeide, slik som denne moren opplevde det:

”Jeg husker en hjelper som jeg prøvde å forberede på hvordan hun burde komme han i møte. Jeg sa at her bør dere endre innfallsvinkel. Det lyktes ikke og hun mente det var min skyld at det ikke gikk. Hun hadde greie på diagnosen, men en diagnose forteller jo ikke hvordan man bør møte personen. Jeg tror hun ble såret og usikker, og at det var hennes forsvar å si at det var min skyld. Hun ble så sinna faktisk, kanskje jeg hadde rørt borti noe”. Det som er så bra er at disse to fra det private foretaket ikke føler seg truet. De har ikke behov for å vise hva de står for. I motsetning til han barnevernspedagogen som trakk seg. Han hadde så stort behov for å markere seg ovenfor meg at han var god. Snakket masse fag”.

”Problemet kommer hvis jeg pirker borti noe og de føler de kommer til kort. Som om de føler seg truet. Da har samarbeidet blitt avbrutt”.

Og så en annen mor:

”Jeg har erfaringer på at noen hjelpere vil være eksperter og at ikke vi kommer fram til løsningen i fellesskap”.

En mor opplevde at en hjelper ikke ville innse sin tilkortkommenhet ovenfor hennes sønn. Hun sier det slik:

”En annen hjelper, også fagutdannet fra spesialisthelsetjenesten, hadde i oppdrag å finne bolig til min sønn. Jeg hadde flere møter med han og koordinator for å ”skolere” han i hvordan det var best å møte min sønn. Dette gikk dårlig fordi han var mest opptatt av å være seg selv, slik jeg ser det. Vi hadde flere telefonsamtaler hvor jeg prøvde å forklare hva som er viktig for min sønn i møte med folk. Det han sa var at ”jeg må jo være genuin- men når det går på bekostning av kommunikasjonen, så må han jo forstå at det blir feil”.

Å være en ekspert er tilfredsstillende i rask søken etter å få taknemlighet og anerkjennelse fra forelderen. Man kan da slippe å forholde seg til det følelsesmessige, men får samtidig en opplevelse av å ha hjulpet. Løsningsorienteringen kan bli så stor at glemmer å bruke tiden til å bli kjent med den enkelte, bygge opp en allianse og se det fra deres ståsted. ”Å rydde opp i livet” til noen kan være godt ment, men det er kanskje en kortsiktig løsning.

Jesper Juul(1996) sier det er viktig at hjelperen er så åpen og konkret som mulig om sine faglige kunnskaper og synspunkter, og ikke minst om sin faglige usikkerhet og begrensning. Det er bedre å være åpen om sin usikkerhet, når en faktisk er usikker. Å vise det kan faktisk føre til at man skaper tillit og åpenhet.

”Anerkjennelse for meg er at de ikke blir truet av meg. Av min kompetanse eller min personlighet”.

Dette er sagt på en litt annen måte enn de andre beskrev anerkjennelse som. Denne moren er selv fagutdannet og er meget kompetent på sitt barns diagnose. Hun opplevde anerkjennelse som å bli godtatt, tross sin kompetanse. Jeg tenker at anerkjennelse oppleves ulikt – hva det konkret betyr for den enkelte. Det som er felles er at hver og en vil bli møtt og sett der de befinner seg og som de er. Anerkjennende relasjon vil kunne ivareta foreldrene og se den enkeltes behov.

19.3 Evne til selvavgrensning og selvrefleksivitet

Som hjelper er det viktig å inneha selvavgrensning og selvrefleksivitet. Anerkjennelse bidrar til forandring, fordi den øker nettopp selvrefleksivitet og selvavgrensning. Selvet blir styrket. For hjelperen er utfordringen i møte med forelderen å klare å fastholde sitt eget perspektiv samtidig som en forsøker å se situasjonen fra den andres perspektiv, altså å ha begge perspektiver med seg. Dette kan være utfordrende, spesielt når en er i samtaler som berører en følelsesmessig. Slik som denne moren sier det:

” Hun opptrådte som om det var hennes barn det var snakk om. Hun klarte ikke å forholde seg til det som ble sagt av de andre på ansvarsgruppemøte...”

Både hjelperen og klienten kan bli påvirket av tidligere erfaringer. Slike overføringer kan øve press på deres grenser. Dette er en gjensidig prosess og klienten motoverfører. Det blir hjelperens ansvar å ha oversikt over de overføringer som skjer og hva det kan skape av motoverføringer fra klienten. Når for eksempel moren ovenfor uttrykker seg slik, kan det tyde på at hjelperen ikke helt klarer å skille mellom klienten og egne erfaringer hun har med seg, noe som gjør at hun blir uprofesjonell i arbeidet. Dette vanskeliggjør en anerkjennende tilnærming.

Man kommer ikke utenom at vår egen historie og personlige forsvarmekanismer vil påvirke våre oppfatninger av andres måte å vise omsorg på. Personlige erfaringer kan gi viktige bidrag til innlevelse og forståelse. Noen ganger kan det imidlertid være vanskelig å skille de følelsene som gjelder våre liv fra de følelsene klientens situasjon vekker i oss. Kari Killen (1991) hevder vår egen separasjonsangst kan bli aktualiseres i noen situasjoner. For å beskytte oss selv mot å gjenoppleve smertefulle erfaringer kan vi for eksempel overidentifisere oss med foreldrene.

Hva med hjelperens engstelse for ”ubehageligheter” som blir tatt opp i samtalen? Det kan være noe de opplever som ubehagelig, men som ikke nødvendigvis er det for forelderen. Hjelperens fokus på god og harmonisk samtale, kan være uttrykk for at hjelperen er redd for de følelsene som kan komme fra forelderen og hvordan en selv vil takle det.

Hegel (i Løvlie Schibbye, 2002) uttaler at anerkjennelsen kan være trelsk. Den kan oppstå på den måten at partene egentlig ikke anerkjenner hverandre, men later som. Anerkjennelsen er

da inautentisk. Dette tenker jeg kan skje med hjelpere som egentlig er utbrent i jobben. Anerkjennelsen fra forelderene blir uten betydning. Likeledes kan det oppstå hvis forelderene ikke har tillit til hjelperen.

20.0 Konklusjon

Margaret Harrison som er Home-Starts grunnlegger mener at deres tilnærming ikke innehar en teoretisk forankring. Oppgaven har vist at den kan festes i teorier som inngår i anerkjennende tilnærming. Samtidig kan dette også være en konklusjon om at godt hjelpearbeid handler om måter å være sammen på, som samtidig bidrar til nye handlingsalternativer og opplevelser for hjelpesøkerene. Metaanalyser som registrer objektive resultater av terapi kan ikke dokumentere forskjell på ulike terapityper. Forskning viser at relasjonen mellom hjelper og klient har positiv effekt på resultatet. Blandt annet dreier dette seg om opplevd varme, oppmerksomhet, empati og tillit. Resultatet var altså ikke relatert til behandlingsform (Grenness, 2004). Min oppgave understøtter dette. Undersøkelsen viser at den metodiske tilnærming hjelperen har, (Home-Start, familieveiledning eller PMTO-veiledning), har ingen betydning for hva som verdsettes i samarbeidet. Det at noen fikk litt praktisk hjelp og hjelp med konkrete metoder i oppdragelsen, ble underordnet. Det som skapte mest følelser hos informantene er om de følte de ble anerkjent som foreldre av sin hjelper. Det var tyderlig at dette var noe de ikke alltid hadde følt de fikk og som hadde stor betydning. Selv om informantene hadde hjelpere med ulikt utgangspunkt, var det ikke relatert til det som de mente utgjorde det viktigste med hjelpen de fikk. Det viste seg å være relasjonen og det ”møtet” der var det som utgjorde forskjellen for de. Elementer innen anerkjennende tilnærming viste seg å være det som gjorde at de følte seg styrket i foreldrerollen.

21.0 Avslutning

Anerkjennende tilnærming vil noen si, å være på ”foreldrenes premisser”. Når det er sagt så er det å hjelpe foreldre i foreldrerollen også noe jeg bærer sterk respekt for. Det er en rolle man føler man ikke innehar noen ”tabbekvote” på og dermed blir det viktigere å beskytte den. Man kan oppleve å føle seg krenket hvis den indre opplevelsen blir oversett. I denne oppgaven har jeg indikasjoner på at dette stemmer med foreldre som har mottatt hjelp. Relasjonen til sin hjelper og å føle seg anerkjent viste seg å være det mest betydningsfulle, ellers kan man ”lukke” igjen for å beskytte eget selvbilde. Måten man arbeider på gir adgang til å forstå samspillet av relasjoner klienten er i og ikke minst, tilgang til hva foreldrene opplever som viktig og relevant. Virkeligheten må forstås helhetlig og det blir hele essensen for å få tak i individets livsverden. Ingen sannhet eller virkelighet er uavhengig av sin sammenheng. Hvis ikke dette foreligger i en hjelperelasjon kan det være en avgjørende årsak til fastlåst kommunikasjon og mangel på forståelse. Ut ifra teorier om hva som bidrar til at mennesker klarer seg tross få ressurser, så bør hjelpere ha stort fokus på å ta del i deres opplevelse og hverdag.

Slik jeg ser det, er den sosiale nøden familier rammes av, i form av svekkede nettverk og fravær av viktige personlige relasjoner, en stor bekymring. Tilhørighet og tilknytning er svært viktig for barnets utvikling; for dets identitetsdannelse, selvforståelse og sosial integrasjon. Mennesket blir bare menneske gjennom det menneskelige felleskap. Identitet er så nært bundet opp mot å høre til et sted, å ha et nettverk og inneha sosial integrasjon. Utfordringene blir da å bruke den kunnskapen som faktisk finnes innenfor vårt postmoderne samfunn for å redusere risikofaktorer og bidra til mestringsspiraler. Kunnskapen om resilience, om hva som fremmer mestring til tross for alvorlige belastninger, kan både gi retning og innhold til de forebyggende innsatsene. Vi som sosialarbeidere må bidra til at mennesker kan opprettholde sine sosiale nettverk, at barn kommer inn i aktiviteter og at tilknytning mellom barn og voksne blir styrket. Hjelpere må hjelpe den enkelte til å se sammenheng og mening i tilværelsen, som bidrar til å føle større tilfredshet og dermed større tiltro til egne muligheter og økt mestringsgrad. Det kan igjen påvirke selvbilde og bidra til en større trygghet og større tro på egne handlinger og valgmuligheter. Som hjelpere må man være klar over den påvirkningskraften man har i forhold til egne holdninger og spørsmål man møter klientene med. Man fremkaller de ulike historier i forhold til vårt fokus på mestring og ressurser eller

problemer. Man må fokusere på familien som en ressurs som har muligheter, åpner nye dører også for hjelpeapparatet. Avslutningsvis vil jeg påpeke at risiko i vår postmoderne tid også må knyttes opp mot helse- og velferdsmodeller. Barn og unges utsatthet er avhengig av både sosialpolitikk, familiepolitikk og veldferdspolitikk. Vi som fagpersoner må her være premissleverandører.

Litteraturliste

- Andresen, R. (red) *Fellesskap og sammenhenger*. Gyldendal akademisk forlag 2000.
- Bae B. og Waastad J. E. (red) *Erkjennelse og anerkjennelse. Perspektiver på relasjoner*, Universitetsforlaget Oslo, 1992.
- Beardslee, W.R. *Out of the Darkened Room. When a Parent Is Depressed*. Little, Brown and Company, Boston – New York – London 2002.
- Brumoen, H. *Vanen, viljen og valget: en psykologibok om avhengighet og mestringsstillit*. Gyldendal akademisk forlag 2007.
- Dencik, L., Schultz Jørgensen, P. (red). *Børn og Familier i det postmoderne samfunn*. Hans Reitzels Forlag A/S, København 1999. 6. opplag 2004.
- Drugli, M. B. og Lichtwarch, W. *Foreldrearbeid- med barnet i fokus?* Universitetsforlaget 1998.
- Harrison, M. (2003). *Hooray! Here comes Tuesday. The Home-Start Story*. Leicester: Bahama Publishing
- Hognestad Halleraker, Solvor og Uchermann, Ellen Marie (red). *Foreldrene-barnets nærmeste hjelpere og barne- og ungdomspsykiatriens viktigste samarbeidspartnere*. 1998 Kommuneforlaget AS, Oslo.
- Hunneide, K. *Barns livsverden*. J.W. Cappelens forlag as, Oslo 2005
- Johnsen, A. Sundet, R. Wie Torsteinsson, V. *Samspill og selvopplevelse – nye veier i relasjonsorienterte terapier*. Forfatterne og Tano Aschehoug 2000, 2.opplag 2001.

- Juul, J. *Familierådgivning. Bedre samspill med foreldre*. Kommuneforlaget AS, Oslo, 1996
- Kufås, Lund, Myrvoll. *Tidskrift for psykisk helsearbeid Vol.1-Nr.3.2004.* "Foreldre med psykiske problemer. Om muligheten for vekst og redusere belastninger for barn og ungdom" S.35 – 47.
- Lundby, G. *Historier og terapi. Om narrativer, konstruksjonisme og nyskriving av historier*. Tano Aschoug 1998, 3. opplag 2003.
- Løvli Schibbye, A.L. *En dialektisk relasjonsforståelse*. Universitetsforlaget 2002, 2.opplag 2004.
- Røed Hansen, Johnsen, Sundet. *Fokus på familien 2/1994.* "Daniel Stern og familierapi – implikasjoner av nyere utviklingsteori for familierapi. S.94-107
- Schjødt, B. & Egeland, T. A. (1991). *Fra systemteori til familierapi*. Oslo: TANO A.S.
- Stortingsmelding nr. 40, 6.3.3, www.regjeringen.no
- Ulleberg, I. (2004). *Kommunikasjon og veiledning. En innføring i Gregory Batesons kommunikasjonsteori – med historier fra veiledningspraksis*. Oslo: Universitetsforlaget
- Verdens Gang 30.09.07.
- Aamodt, L.G. *Familien mellom mange hjelpere. Refleksjon i sosialfaglig arbeid*. Fagbokforlaget, Bergen 2005.
- Aamodt, L.G. *Den gode relasjon – støtte, omsorg eller anerkjennelse?* Ad Notam Gyldendal 1997